

NIEUWETIJDJONGEREN IN DE KLAS. ZIN OF ONZIN?

*onderzoek naar een onbelicht aspect van de innerlijke belevingswereld
van jongeren dat het schoolse functioneren kan beïnvloeden*

A. de Rooij
studentnr.: 1371094
januari 2016

Master Special Educational Needs – Praktijkgericht Onderzoek
Studiebegeleidster: Marianne den Otter

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1 Doelstelling van het onderzoek	5
1.1 Inleiding	5
1.2 Aanleiding en probleemstelling	6
1.3 Doelstellingen en vaststelling onderzoekskader	9
2 Theoretische verkenning en onderzoeksvragen	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Nieuwetijdskinderen	12
2.2.1 Hoogsensitiviteit	14
2.2.2 Hoge intuïtie	19
2.2.2.1 Buitengewone waarnemingen	20
2.3 Conclusie en onderzoeksvragen	23
3 Onderzoeksstrategie en - methode	26
3.1 Inleiding	26
3.2 Onderzoeksstrategie	27
3.3 Deelnemers	27
3.4 Validiteit en ethische aspecten	28
3.5 Onderzoeksmethode	28
4 Data-analyse	32
4.1 Inleiding	32
4.2 Data-analyse deelvragen 1 t/m 3	32
4.3 Data-analyse deelvraag 4	35

5	Conclusies en discussie	38
5.1	Inleiding	38
5.2	Conclusies	38
5.3	Discussie en aanbevelingen	41
6	Nawoord	44
	Literatuurlijst	46
	Bijlagen	51
1	Begrippenlijst	51
2	Samenvattingen boeken	53
3	Kenmerken hoogsensitiviteit	56
4	Leerstijlen Kolb	57
5	Hoogsensitiviteit in relatie tot stoornissen	58
6	Brief verzorgers/ouders	60
7	Digitale enquête	61
8	Powerpointpresentatie	64
9A-B-C-D	Data focusgroep interview	67
10	Kegel van Afstemming	77
11	Feedback collega's	78

Voorwoord

In het voorjaar van 1999 werd ik op een middag door de conrector van de middelbare school van mijn dochter gebeld, omdat zij op school een paranormale ervaring had beleefd. De conrector drong er bij mij op aan om haar door een psychiater te laten onderzoeken. Deze reactie schetst het onbegrip van de omgeving die een kind en de ouders ervaren op zo'n moment en tot gevolg heeft dat zulke ervaringen slechts in kleine kring worden besproken.

Vier jaar geleden raakte ik bekend met het fenomeen *nieuwetijdskinderen* (*new age children*). Voor deze kinderen is buitengewoon waarnemen onlosmakelijk verbonden met hun persoonlijke identiteit. Het intikken van de Engelse naam als zoekterm op Google levert 218.000.000 hits op, waaruit, ondanks het taboe, een behoefte blijkt aan informatie over dit fenomeen. De kinderen ervaren vanwege hun *hoogsensitiviteit* en *hoge intuïtie* problemen in het dagelijks leven, dus ook op school.

Doordat leerlingen in mijn eigen onderwijspraktijk mij deelgenoot maakten van vergelijkbare ervaringen besloot ik een bijdrage te willen leveren aan het doorbreken van het taboe door mijn praktijkgericht onderzoek te wijden aan het fenomeen. Deze keuze is niet bedoeld om een nieuw label te creëren, maar om inzicht te verkrijgen in een onbelicht aspect van de innerlijke belevingswereld van jongeren dat van invloed kan zijn op hun schoolse functioneren. Door middel van een beschrijvend onderzoek zijn de jongeren hierover zelf aan het woord gelaten.

Gedurende dit onderzoek zijn de richtlijnen van de Dublindescriptoren voor Master Kwalificaties gevolgd zoals voorgeschreven door de NVAO¹ (De Lange, Schuman & Montesano, 2011). Bovendien is voor de leesbaarheid van dit onderzoeksverslag een begrippenlijst toegevoegd (bijlage 1).

^Veel plezier gewenst met het lezen van dit onderzoeksverslag.

1. Doelstelling van het onderzoek

1.1 Inleiding

nieuwetijdskind

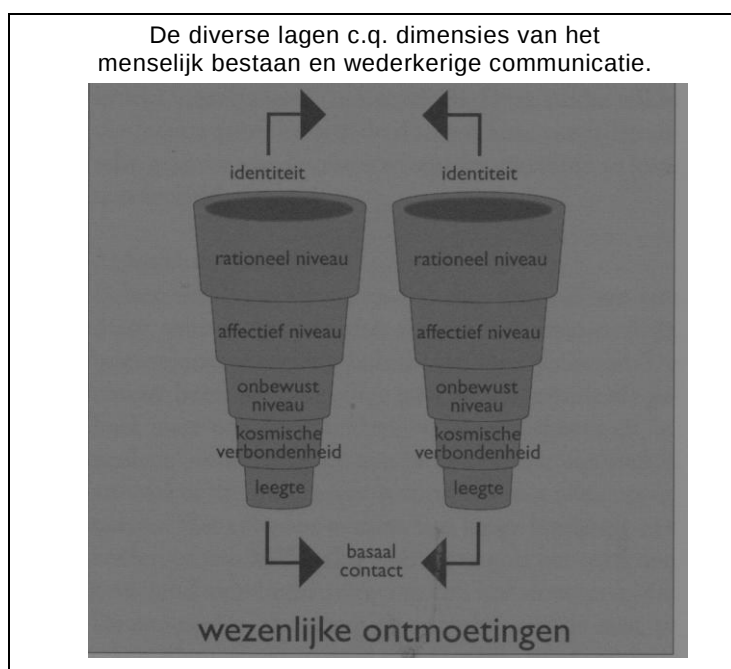
hooggevoelig kind met een sterk intuïtief bewustzijn dat paranormale gaven en specifieke taken in het leven zou hebben, bijvoorbeeld het bevorderen van vrede en harmonie. Wordt vaak ook als een overkoepelende term gebruikt voor verschillende typen hooggevoelige kinderen, bijvoorbeeld indigokinderen en kristalkinderen, maar ook voor een type kind in een opeenvolging van generaties van kinderen met bijzondere gaven.

<http://anw.inl.nl/article/nieuwetijdskind> (z.d.)

De definitie van het online Algemeen Nederlands Woordenboek (z.d.) geeft de essentie weer van een nieuwetijdskind: hooggevoelig, intuïtief, paranormaal en geboren met een levensopdracht. Als ouder werd ik bijna dertig jaar geleden geconfronteerd met paranormale ervaringen van mijn dochter welke zij sinds jonge leeftijd heeft, maar destijds had ik geen flauw idee van het fenomeen nieuwetijdskinderen. Toen ze naar de basisschool ging, werd vastgesteld dat ze hoogbegaafd was. Hierover had ik toen evenmin kennis. Sindsdien ben ik geïnteresseerd in paranormale en onderwijskundige zaken. Professioneel gezien leidde dit tot een overstap van het bedrijfsleven naar het onderwijs. Na het voltooien van de lerarenopleiding Spaans voedde ik mijn onderwijskundige interesse met vakliteratuur en bijscholing. Daarnaast continueerde ik mijn verdieping in spirituele stromingen en (para)psychologie. Vanwege het taboe op het paranormale sprak ik hierover niet op mijn werk. In mijn docentschap handelde ik enkel volgens het competentieprofiel voor leraren zoals beschreven in *Inclusief Bekwaam; Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs* (Claassen, Bruïne, Schuman, Siemons & Velthooven, 2009), totdat enkele leerlingen op mijn huidige school mij in vertrouwen namen over hun buitengewone waarnemingen.

1.2 Aanleiding en probleemstelling

Bij mijn huidige mbo-werkgever, waar ik naast de functie van docent Spaans de taak van leerlingbegeleider uitvoer, komt het voor dat leerlingen mij paranormale ervaringen toevertrouwen. Deze lopen uiteen van een zeer sterke verbondenheid voelen met een paard tot het waarnemen van geesten. Hoewel mijn persoonlijke waarden hierbij aansluiten, voel ik me in dergelijke situaties ongemakkelijk vanwege het algemene taboe op deze onderwerpen. Ik ervaar hieromtrent te moeten schipperen ten aanzien van normatieve professionaliteit en (beroeps)-ethiek. *‘Om aan te sluiten bij de (levens)vragen van de leerling moet de leraar de bestaansvragen van de leerling kunnen begrijpen en er zijn optreden op kunnen aansluiten’* (Claassen e.a., 2009 p. 52). Wanneer het ervaringen betreft waar een taboe op rust, is het lastig om de authentieke waarnemingen van leerlingen te erkennen, ondanks dat deze aansluiten bij mijn persoonlijke waarden. Het plaatst mij in een dilemma, omdat ik het tegelijkertijd belangrijk vind dat een leerling zich in al zijn facetten erkend voelt door mij. Een goede relatie met de leerling heeft immers een positief effect op de ontwikkeling van gedrag en leren (Stevens, 1997). Korthagen (2001) noemt dit *‘interconnectedness’*. Theoloog, vo-docent en identiteitsbegeleider basisonderwijs Banning (2007) voegt daaraan twee dimensies toe: *‘kosmische verbondenheid’* en *‘leegte’*. Hij illustreert dit aan de hand van een telescoopmodel (figuur 1).

Figuur 1
Onderwijsdier in hart en nieren.
B.W.J.M. Banning (2007, p.33)

Hierin correspondeert het 'onbewust niveau' met het begrip *interconnectedness* van Korthagen (Banning, 2007, p. 32). Banning verdiept deze dimensie met 'kosmische verbondenheid' en 'leegte'. Evenzeer als voor hem zijn dit voor mij wezenlijke aspecten in de wisselwerking met mijn omgeving, zowel binnen als buiten de onderwijspraktijk.

De begrippen zijn afkomstig van oosterse spirituele tradities. Theorieën van esoterische stromingen sluiten hier op aan (Hanegraaff, 1996) en vormen de basis voor opvattingen in nieuwtijdskringen. Het ervaren van kosmische verbondenheid komt duidelijk naar voren in literatuur over nieuwtijdskinderen (o.a. Jager, 1998; Carroll & Tober, 2000; Fisscher, 2002; Lauren, 2003; Wierenga, 2002, 2013; Stolp, 2010; Muijsert, 2004, 2011, 2013).

Vier jaar geleden kwam ik in aanraking met deze literatuur. Daarin wordt ook gesteld dat gedrag- en leerproblemen veroorzaakt kunnen worden doordat voorbijgegaan wordt aan de (h)erkenning van een intuïtief bewustzijn (Muijsert, 2011). Dit (hoger) bewustzijn is onlosmakelijk verbonden met de hooggevoeligheid van deze kinderen. In nieuwtijdskringen wordt sinds de tweede helft van de vorige eeuw een stijging van het aantal geboortes van kinderen met deze eigenschappen waargenomen (Tappe, 1986; Atwater, 2005; Virtue, 2005). De Amerikaanse wetenschapster en grondlegster van het construct hoogsensitiviteit, Elaine Aron (1998) stelt dat 15-20% van de wereldbevolking hooggevoelig is, maar dat dit altijd zo geweest is. Enkel op basis van deze laatste bevindingen kan gesteld worden dat in een gemiddelde schoolklas vier à vijf hoogsensitieve leerlingen kunnen zitten. Dit leek mij een aanvullende reden om nader onderzoek te doen.

De school waar ik werk scoort onder het landelijk gemiddelde betreffende voortijdig schoolverlaten (<https://www.rijksoverheid.nl>, z.d.). Niettegenstaande is er sprake van zorgproblematiek die tot uitval kan leiden. In het schooljaar 2014-2015 zaten er in de tien eerstejaarsklassen minstens twee à drie leerlingen per klas met officieel vastgestelde diagnoses als dyslexie, dyscalculie, AD(H)D², ASS³, angst- of eetstoornissen met (ongeoorloofd) verzuim tot gevolg. Verzuim verdient aandacht, omdat het als een onthechtingsproces wordt gezien waarbij een jongere de band met onderwijs verliest met mogelijk schooluitval tot gevolg (Thomas, 2011; Veenstra, Lindenberg, Tinga & Ormel, 2010a). Binnen het onderwijsteam zijn deze signalen onderwerp van gesprek. Ondanks een praktisch

en toepassingsgericht onderwijsaanbod worden er bovendien concentratie-, motivatie- en stressproblemen gesignaleerd bij leerlingen zonder directe aanleiding daartoe. Tegelijkertijd bespeur ik bij collega's de mentale werkmodellen die geworteld zijn in het *medisch-model-denken* (Schuman, 2007). Ik onderken echter Schuman's (2007) opmerking over de onuitgesproken verwachting binnen het huidige systeem, dat onderwijsgegenden wel in staat zullen zijn alle leerlingen datgene te bieden dat zij individueel nodig hebben, zonder extra ondersteuning en facilitering.

Aanvullend merk ik op dat ik gaandeweg mijn onderwijsloopbaan steeds slechter uit de voeten kon met het *medisch-model-denken* dat vigeerde toen ik in 1997 als docente Spaans voor hoogbegaafde basisschoolkinderen startte. Volgens dit segregatief en exclusief gericht model bepaalt de professional de zorgondersteuning en is het individu onwetend over zijn probleem (Claassen e.a., 2009).

Voor het welslagen van inclusief onderwijs adviseerde Schuman (2007) de overheid bij de invoering van de Wet Passend Onderwijs (WPO) in 2014 kritisch te kijken naar het *medisch-model-denken* dat labels gebruikt om leerlingen te classificeren op basis van beperkingen of stoornissen. Hij adviseerde het terugdringen van exclusie door beleid te verbinden met het *sociale-model-denken*. Dit model hanteert gelijkwaardigheid, gelijke behandeling, participatie en emancipatie, zelfsturing en empowerment als uitgangspunt (Claassen e.a., 2009). Ter bevordering van inclusief onderwijs en ten bate van de leerlingen beoog ik daarom met dit onderzoek kennis te delen met betrokken partijen over een onbelicht aspect dat mogelijk van invloed is op hun schoolse functioneren.

Aangaande het omgaan met de ethische dimensies binnen een beroep stuurt Geurts (2010) er op aan om open met elkaar te communiceren over ieders perspectief op ethiek. Daarbij gaat het niet om elkaar te overtuigen, maar om het uitwisselen van ieders motivatie en persoonlijke levensgebeurtenissen met als doel verbinding te zoeken in de beroepscontext en met morele gemeenschappen in de samenleving. Deze zienswijze sterkte mijn keuze om aspecten van leerlingen te onderzoeken welke als controversieel kunnen worden beschouwd. Nadat twee docentcollega's mij informeerden over buitenzintuiglijke waarnemingen van andere leerlingen concludeerde ik bovendien dat handelingsverlegenheid zich breder uitstreckte dan mijn persoon en besloot ik me aan een omstreden onderzoeksthema te wagen.

1.3 Doelstellingen en vaststelling onderzoekskader

De toevertrouwde ervaringen van leerlingen, de toegenomen zorgvraag en het ethisch dilemma brachten mij tot mijn streven om een onbelicht aspect dat van invloed kan zijn op het schoolse functioneren, te onderzoeken. Voor jongeren (en hun ouders) beoog ik het zonder schroom ter sprake kunnen brengen van hun innerlijke belevingswereld. Deze kan van invloed zijn op hun intrinsieke motivatie en impliciet op hun kwaliteit van leren (Deci & Ryan, 2000). Daarom is het doel van mijn onderzoek oorzaken van gedrag- en leerproblematiek te expliceren die vrijwel onbelicht zijn. Op basis van de bevindingen beoog ik een dialoog op gang te brengen binnen mijn eigen onderwijspraktijk ten behoeve van ondersteuning bij het schoolse functioneren van deze jongeren. Wellicht geeft dit onderzoek aanleiding tot gespreksstof voor onderwijsprofessionals in het algemeen.

Voor de theoretische verkenning verdiep ik me vanuit een algemene oriëntatie op het fenomeen nieuwtijdskinderen in specifieke kenmerken die van invloed zijn op het schoolse functioneren.

2. Theoretische verkenning en onderzoeksvraag

2.1 Inleiding

‘Naar een veranderend bewustzijn

De kinderen die in deze tijd geboren worden kenmerken zich door een veranderend bewustzijn. En [...] ook bij veel volwassenen die openstaan voor de signalen van deze tijd voltrekt zich een verandering.’

(Jager, 1998, p. 13)

Bovenstaand citaat van Jager (1998), auteur van het boek *Het intuïtieve kind in het Aquariustijdperk* vervat het spirituele mensbeeld zoals dit door nieuwtijdsdenkers wordt beschreven. Dit gedachtegoed, aanvankelijk uitgedragen door de New Age beweging in de tweede helft van de vorige eeuw, wint aan hernieuwde aandacht gezien de media veel aandacht besteden aan spirituele en paranormale zaken (Decuypere, z.d.).

Nieuwtijdsdenkers baseren hun visie op bronnen uit de Westerse esoterie, filosofie, astrologie, magie, alchemie, kabbala, neoplatonisme en het christendom (Hanegraaff, 1996) welke een overgang naar een nieuw aardetijdperk (Aquarius-/Watermantijdperk, ingegaan eind 2012) met een verhoogde kosmische trillings-snelheid waarnemen. Het op deze bronnen gebaseerde spirituele mensbeeld ziet de mens als een evoluerend, onsterfelijk wezen dat ook in onstoffelijke dimensies actief is. Het leven op aarde geldt als een van de talloze levens die een ziel door-maakt (reïncarnatie) en vormt onderdeel van dit steeds evoluerende leerproces (Van Leent, 1991). Dit wordt ondersteund door de *Wet van Karma* (“Wat je zaait, zul je oogsten”). Het lichaam wordt als een tijdelijke stoffelijke voertuig gezien waarmee de ziel zich manifesteert en ervaringen opdoet, onder meer met behulp van interpenetrerende energielichamen zoals chakra’s⁴ en aura’s⁵ (Decuypere, z.d.).

Deze denkwijze staat haaks op visies die op ratio gebaseerd zijn. Twee recente bestsellers illustreren dit. Hoewel beide zijn gebaseerd op empirisch onderzoek betwisten ieders bevindingen elkaar. In 2007 bracht cardioloog Van Lommel het boek *‘Eindeloos bewustzijn’* uit op basis van bijna-dood-ervaringen van patiënten. Hij

kwam tot de, voor de medische wereld schokkende, conclusie dat het bewustzijn niet zetelt in de hersenen, maar non-lokaal en eindeloos is. Vervolgens liet neurowetenschapper Swaab (2010) een tegengeluid horen met zijn boek *'Wij zijn ons brein'* waarin hij op basis van hersenonderzoek uiteenzet dat ieders persoonlijkheid is bepaald in de hersenen: *'Wij hebben geen brein, maar wij zijn ons brein'*.

Met deze tegenstellingen in ogenschouw ben ik de theoretische verkenning met open vizier tegemoetgetreden. Ik heb grote zorgvuldigheid betracht ten aanzien van literatuurbronnen conform de Gedragscode voor praktijkgericht onderzoek voor het hbo (Andriessen, Onstenk, Delnooz, Smeijsters & Peij, 2010). Dit literatuuronderzoek dient om inzicht te verkrijgen in het fenomeen nieuwtijdskinderen en in aspecten die van invloed zijn op het schoolse functioneren. Naast het aanwenden van academische bronnen heb ik daarom gebruik gemaakt van bevindingen uit het controversiële werkveld van de parapsychologie en van literatuur die is gebaseerd op esoterische bronnen. Ik verdedig deze keuze door op te merken dat er een groeiende maatschappelijke belangstelling voor buitengewone ervaringen gaande is (Gerding, 2009). Ter onderscheiding van de diverse bronnen heb ik de literatuurlijst onderverdeeld in de drie genoemde categorieën.

2.2 Nieuwetijdskinderen

“Ben jij een nieuwetijdskind?”

Volgens psychologe en nieuwetijdskinderendeskundige De Jong (2002) kan iedereen deze vraag bevestigend beantwoorden, omdat iedereen in deze nieuwe tijd leeft en wordt geconfronteerd met de samengaan­de veranderingen.

Nieuwetijdskinderen werden voor het eerst rond de jaren '60 gesignaleerd door de Amerikaanse parapsychologe Tappe (1986). Zij noemde hen *indigokinderen*, omdat zij destijds voor het eerst wereldwijd een blauwachtige kleur in de aura's van kinderen waarnam. Ze typeert hen met grote heldere ogen, een buitengewone intelligentie en intuïtie, sociaal, communicatief (ook met flora en fauna), creatief, hypergevoelig, wilskrachtig, weet hebben van zaken zonder er kennis over te hebben opgedaan, herinneringen hebben aan vorige levens en grote interesse voor filosofie en religies. Ze onderscheidt een type dat gevoelig is voor verslavingen, welke gericht is op nieuwe (technologische) ideeën en minder behoefte heeft aan sociale contacten waardoor deze als autist gelabeld kan worden.

De term nieuwetijdskinderen geldt als verzamelnaam voor verschillende typen. Na de Indigokinderen werden vanaf de jaren '70 de Kristalkinderen geboren. Ze verschillen van elkaar qua temperament (Virtue, 2005). Indigokinderen hebben een *warrior spirit* om traditionele paradigma's te doorbreken. Kristalkinderen bouwen vreedzamer voort op doorbroken paradigma's. Vanaf eind vorige eeuw werden er Regenboogkinderen geboren die op vreugdevolle en harmonieuze wijze deze processen continueren (www.nieuwetijdskind.com, 2013).

Rond de eeuwwisseling groeide het aantal boeken over nieuwetijdskinderen op de Nederlandse markt. Om een indruk te verschaffen zijn enkele samenvattingen in bijlage 2 opgenomen. Met enkele accentverschillen gaan alle over (*hoog*)-*gevoelige* en *intuïtieve* kinderen met een aangeboren spiritueel *hoger bewustzijn* dat ten dienste staat van hun *levensopdracht*: het omvormen van de samenleving tot een gelijkwaardige wereld waarin ratio in balans is met het hart.

Volgens Stolp (2010) hebben nieuwetijdskinderen moeite met de huidige op ratio gebaseerde maatschappelijke systemen en passen ze zich niet zondermeer aan, omdat volwassenen dat toevallig zinvol vinden. Hun (vroegwijze en/of

confronterende) opmerkingen kunnen door volwassenen als gebrek aan respect voor autoriteit worden gezien.

Nieuwetijdskinderen nemen gemakkelijk stemmingen, sferen en energieën van anderen en de gehele kosmos op en kunnen *buitenzintuiglijk waarnemen* (Jager, 1998). De Jong (2002) ziet de hooggevoeligheid van deze kinderen als bron van wijsheid die positief uitpakt indien er bewust gebruik van wordt gemaakt. Indien dit niet gebeurt, kunnen er gedrag- en leerproblemen (Nieuwenbroek, 2006; Van der Veen, 2015), voedselintolerantie of allergieën optreden (Wierenga, 2013). In het verlengde hiervan worden tevens de juistheid en groei van diagnosestellingen in twijfel getrokken en de bijbehorende medicalisering aan de kaak gesteld.

Uit deze algemene oriëntatie komen verschillende kenmerken naar voren. Voor mijn onderzoek verdiep ik mij in *hoogsensitiviteit* en *hoge intuïtie*. De toe-
vertrouwde ervaringen van leerlingen hebben hierop immers betrekking en vormden aanleiding tot dit onderzoek. In de volgende subparagrafen worden de kenmerken en mogelijke invloeden daarvan op het schoolse functioneren uitgediept.

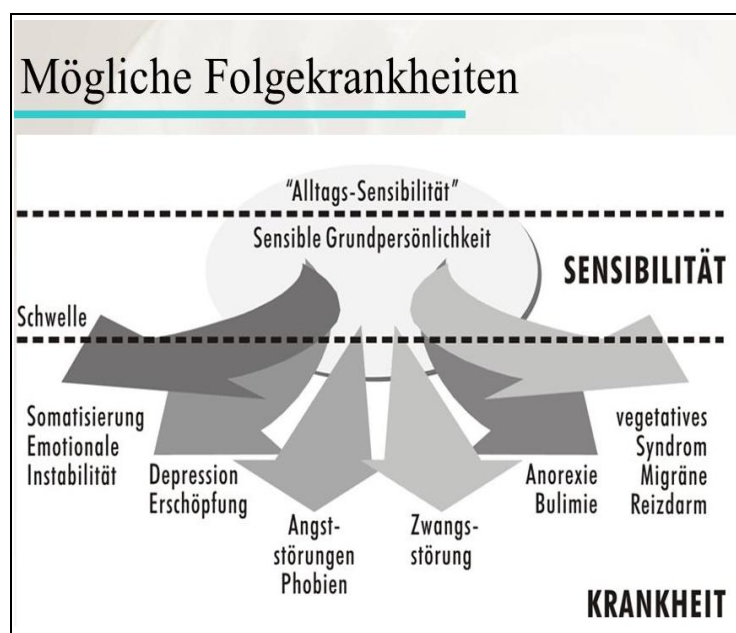
2.2.1 Hoogsensitiviteit

‘The highly sensitive person (HSP) has a sensitive nervous system, is aware of subtleties in his/her surroundings, and is more easily overwhelmed when in a highly stimulating environment.’

E. Aron, z.d.
hsperson.com/books/the-highly-sensitive-person

In 1997 introduceerden Elaine en Arthur Aron de term *Sensory-Processing Sensitivity* (SPS), in het Nederlands *sensorische verwerkingsgevoeligheid* genoemd. Het betreft een verhoogde sensitiviteit met betrekking tot het verwerken van zintuiglijke prikkels, die zowel externe (vb. licht, geluid) als interne (vb. pijn, honger) sensorische informatie betreft (Aron & Aron, 1997; Smolewska, McCabe & Woody, 2006). In de omgangstaal worden de termen respectievelijk *high sensitivity* en *hoogsensitiviteit/hooggevoeligheid* genoemd.

Aangeboren sensitiviteit is een gekend concept binnen de psychologie en psychiatrie. Psycholoog Carl Jung (1875-1961) sprak al over gevoeligheid als persoonlijkheidskenmerk. De Duitse psychiater Klages (1978) vergeleek kenmerken van hooggevoelige mensen met die van neurotische mensen volgens de DSM-III⁶. Hij concludeerde dat hooggevoeligheid zich als neurotische ziektes kan uiten zoals vermeld in de DSM-III (figuur 5).

Figuur 5
Der sensible mensch, Psychologie, Psychopathologie, Therapie
Klages, W. (1978)
Ontleend aan: www.seminare-ps.net

Volgens het echtpaar Aron gaat het echter om een niet-pathologische karakter-eigenschap (Aron & Aron, 1997). Volgens hen is 15-20% van de wereldbevolking hoogsensitief, maar hoeft sensitiviteit niet bij iedereen in even sterke mate voor te komen. De Zwitserse psychiater Pfeifer (2004) bevond dat zelfs baby's verschillend reageren op prikkelingen. Terwijl de ene geïnteresseerd, maar rustig blijft liggen, blijkt 15-20% met duidelijke weerzin te reageren (verschrikte grimas, huilen). Dit verschil blijft merkbaar tot in de volwassenheid: waakzamere hersenen, snellere zintuiglijke overprikkeling en een alerte alarmering als er iets nieuws gebeurt.

Neurobiologisch onderzoek toont aan dat de eigenschap is gerelateerd aan een bovengemiddelde mate van neurale responsen in de visuele hersengebieden, zelfs bij subtiele veranderingen (Jagiellowicz, Xu, Aron & Aron, Cao, Feng & Weng, 2010). Hierdoor worden zintuiglijke indrukken intenser ervaren, niet als gevolg van exceptioneel goede zintuigen, maar als gevolg van diepere informatieverwerking. Volgens Damasio (2006) komen bij informatieverwerking van omgevingsprikkelers emoties vrij die de concentratie beïnvloeden welke, afhankelijk van de emoties, leiden tot motivatie of stress. Dit heeft effect op de wijze van interpreteren en verwerken van informatie waardoor dit van invloed is op de kwaliteit van leren.

Hoogsensitiviteit is niet genderspecifiek en de omgevingscultuur determineert in welke mate deze eigenschap zich manifesteert (Aron & Aron, 1997). Gevoelige en rustige kinderen zijn in Aziatische landen erg bemind, terwijl in Canada gelijkaardige kinderen minder geliefd zijn bij leeftijdgenootjes (Chen, Rubin en Sun, 1992).

Naast het meer introverte type onderscheidt Aron (1998) de High Sensation Seekers. Dit type prefereert nieuwe en intense ervaringen, zoals het ondernemen van avontuurlijke reizen en het beoefenen van spannende en gevaarlijke sporten. Deze groep raakt ook snel overprikkeld, maar eveneens snel verveeld.

Aron (1998) bracht hoogsensitiviteit onder de aandacht van het grote publiek door er een (zelfhulp)boek over uit te brengen. Volgens haar zijn hoogsensitieve personen (hsp's) over het algemeen creatief, intuïtief, empatisch, gewetensvol, gevoelig voor non-verbale signalen en filosofisch/spiritueel aangelegd, maar de eigenschap kan ook negatieve manifestaties tot gevolg hebben, zoals:

- sneller emotioneel overweldigd raken waardoor vlucht- of vermijdingsgedrag kan ontstaan

- kritiekgevoeligheid, omdat hun diepgaande verwerking van feedback een manier is om mislukkingen te vermijden
- minder geconcentreerd lijken en het mogelijk trager nemen van beslissingen doordat hsp's zich erg bewust zijn van kleine subtiliteiten
- het optreden van schaamte-/schuldgevoelens wanneer ze menen niet te kunnen voldoen aan het niet-sensitieve ideaalbeeld van de westerse maatschappij

Recente onderzoeken (Aron, 2011) wijzen op verbanden met pessimisme, angsten en angstgevoelens. In schoolverband kan concreet gedacht worden aan het dichtklappen bij (spreek)beurten, perfectionisme, faalangst en concentratieproblemen (Aron, 2002). Het als overweldigend en onveilig ervaren van de schoolomgeving kan introvert en kwetsbaar gedrag (internaliserend) of druk en opstandig gedrag (externaliserend) tot gevolg hebben waardoor mogelijk schoolresultaten achterblijven bij de verwachtingen (Van der Veen, 2015).

Het Landelijk informatiepunt Hoogsensitieve Kinderen (LiHSK; www.lihsk.nl/ kenmerken, z.d.) heeft op basis van Aron's (2002) onderzoek onder kinderen een indicatief kenmerkenoverzicht opgesteld (bijlage 3). De kenmerken zijn onderverdeeld in vier categorieën: lichamelijk, emotioneel, mentaal en spiritueel. Ze staan in relatie tot elkaar en hebben daardoor vooral betekenis in hun onderlinge samenhang. Door hun invoelingsvermogen kunnen hsk's fysieke pijnen van anderen ervaren: andermans buikpijn voelt als eigen buikpijn. Eveneens kunnen ze gevoelens en emoties van anderen oppikken. Ze voelen haarfijn aan wat er aan de hand is in de thuissituatie, de privé-situatie van de docent of klasgenoten of worden zich makkelijk gewaar van de sfeer in een ruimte.

Het kenmerk '*graag langs de kant staan om te observeren*' deed mij denken aan de leerstijl *bezinner* van Kolb (Hendriksen, 2008, bijlage 4). Volgens Kolb (Hendriksen, 2008) prefereert dit type een goede voorbereiding en gedachte-uitwisseling en discussie. Het behoeft daarbij tijd voor beschouwing (reflectie) en kalme verwerking van waarnemingen en indrukken. Daarnaast ziet het de leeromgeving als een plek voor het uiten van ervaringen en gevoelens en vraagt het een veilige benadering in een coöperatieve omgeving waar ruimte is voor eigen inbreng. Deze leerstijlvoorkeur komt overeen met de *diepgaande informatieverwerking* en het *trager nemen van beslissingen*, welke door Aron (1998) als typerend voor hoog-

sensitiviteit zijn vastgesteld. Dit bracht mij ertoe om de leerstijltest van Kolb te betrekken in mijn onderzoek. Deze leerstijltheorie is bekend bij collega's waardoor het hen kan vergemakkelijken hun handelingsrepertoire af te stemmen op hoogsensitieve leerlingen. Hendriksen (2008) stelt dat wanneer een docent in een andere leerstijl uitlegt, dit voor de leerling meer energie vergt. Bovendien verbetert volgens hem het zelfvertrouwen van de leerling wanneer de docent anticipeert op diens leerstijl en impliciet de resultaten.

In de categorie *mentaal* van het kenmerkenoverzicht (www.lihsk.nl/kenmerken, z.d.) wordt associatief denken als kenmerk genoemd. Wanneer dit associëren visueel gebeurt, wordt *beelddenken* genoemd (www.stichtingbeelddenken.nl, z.d.). Hsk's prefereren deze denkstijl welke niet aansluit bij het huidige lineaire en talige onderwijsaanbod (Muijsert, 2013). Kinderen ervaren daardoor problemen met taal, tekstbegrip, rekenen, concentratie en werktempo (www.stichtingbeelddenken.nl, z.d.). Sommige auteurs noemen het zelfs als oorzaak van *dyslexie* (Davis & Braun, 2004; Muijsert, 2013).

Naast het kenmerkenoverzicht belicht het LiHSK verschillen en overeenkomsten met kenmerken van leer- of gedragstoornissen als AD(H)D, PDD-nos³, Syndroom van Asperger³ en NLD⁷ (www.lihsk.nl/stoornissen, z.d.; schematisch vermeld in bijlage 5). Gortemaker (2009) en Vloedgraven (2010) toonden aan dat hoogsensitiviteit niet méér voorkomt bij met ASS en AD(H)D gediagnosticeerde kinderen dan bij kinderen zonder diagnosestelling. Aanvullend noemt Vloedgraven (2010) verbanden en verschillen, met name bij sociale vaardigheden, tussen kenmerken van ASS en hoogsensitiviteit. Psycholoog De Jong (2010) pleit ervoor te achterhalen of kinderen hoogsensitief zijn alvorens de diagnose AD(H)D of PDD-nos te stellen. Hij sluit niet uit dat er kinderen met deze stoornissen worden gediagnosticeerd, terwijl het hooggevoelige kinderen zouden kunnen zijn die niet weten om te gaan met hun hooggevoeligheid. Universitair hoofddocent Bosman (z.d.) voorspelt dat het aantal officieel gediagnosticeerde kinderen zal dalen wanneer er bij leer-, ontwikkelings- en gedragproblemen wordt nagegaan of er sprake is van hoogsensitieve kinderen. Volgens haar kan het zijn dat hun 'afwijkende' gedrag eigenlijk niets anders is dan een compenserende strategie.

In de categorie *spiritueel* van het kenmerkenoverzicht (www.lihsk.nl/kenmerken, z.d.) wordt verwezen naar kenmerken die buiten de grenzen van het direct waarneembare vallen. Pfeifer (2004) concludeerde dat hoogsensatieve personen (hsp's) iets voelen wat anderen niet kunnen waarnemen. Hij stelt dat hsp's een grotere intuïtie hebben en typeert het als een 'zesde zintuig', een soort open verbinding naar een andere wereld die voor minder sensitieve mensen gesloten lijkt. Deze interpretatie van intuïtie wordt niet algemeen gedeeld, zoals blijkt uit de volgende paragraaf.

Uit het voorgaande blijkt dat de eigenschap hoogsensitiviteit een duidelijke stempel zet op de persoonlijkheid en dat deze van invloed is op het gehele functioneren, zowel lichamelijk, mentaal, emotioneel als spiritueel. Qua gedrag komen overprikkeling/overweldiging (stress), vlucht-/vermijdingsgedrag, kritiekgevoeligheid, concentratieproblemen en schaamte-/schuldgevoelens duidelijk naar voren. Bovendien kan hoogsensitiviteit verward worden met andere gedragsproblematiek als A(D)HD, ASS en NLD. Ten aanzien van leren is mij het associatief (beeld)denken opgevallen en een gelijkenis met de leerstijl *bezinner* van Kolb. Enkele van deze constateringën zullen onderdeel uitmaken van mijn praktijkonderzoek. In nieuwetijds literatuur staat *hoge intuïtie* meer centraal als typerend kenmerk. Om hier een beter beeld van te verkrijgen is de volgende paragraaf hieraan gewijd.

2.2.2 Hoge intuïtie

“De intuïtie is een Godsgeschenk, de ratio een dienaar; ergens in de tijd zijn we de dienaar gaan aanbidden en het geschenk vergeten”

Albert Einstein (1879-1955)

Dit citaat van Einstein weerspiegelt de tweedeling tussen ratio en intuïtie. Deze laatste, ook wel *onderbuikgevoel* of *zesde zintuig* genoemd, kent talloze interpretaties. Ze delen met elkaar dat het een *direct, innerlijk weten zonder redeneren* betreft, maar theorieën over de locatie ervan lopen uiteen. In essentie draait de discussie erom of de menselijke geest enkel in het brein is gelokaliseerd of ook daarbuiten.

Neurowetenschappers definiëren intuïtie als een onbewust razendsnel aftasten en exploreren van denkwegen en strategieën (Nelissen, 2008) welke denken, voelen en handelen beïnvloedt. Met behulp van geavanceerde meetapparatuur hebben zij activiteit kunnen waarnemen in twee hersengebieden (insulaire cortex en voorste cingulaire cortex) die enkel bij intuïtief beslissen voorkomt (Swaab, 2010). Sociaal psycholoog Dijksterhuis (www.groene.nl, 2008) ziet intuïtie eveneens als een neurofysiologisch proces dat in werking is bij het onbewust nemen van triviale beslissingen. Tegelijkertijd stimuleert hij samenwerking tussen neurowetenschappen, psychologie en filosofie om aanvullende inzichten te verwerven over intuïtie.

Voorgaande interpretatie van intuïtie is voor mij herkenbaar gezien mijn middelbare leeftijd. Tegelijkertijd ben ik mij bewust van een vorm van intuïtie waar ik voor verklaringen ervan mezelf genoodzaakt voel mij te wenden tot theorieën van de parapsychologie en/of esoterische tradities. Jager (1998) legt uit dat deze vorm van intuïtie te maken heeft met een hoger bewustzijn waarvan het voorstellingsvermogen afkomstig is dat *spiritueel waarnemen* wordt genoemd. Nieuwetijdskinderen interacteren volgens hem, meer dan vorige generaties, met dit hoger bewustzijn. Stolp (2010) benadrukt het belang van het bevestigen van intuïtieve waarnemingen, zodat de kinderen er op kunnen leren vertrouwen. Door ontkenning bestaat volgens hem de kans dat hun (zelf)vertrouwen afneemt. Onderwijswetenschapper Stevens (2014) benadrukt het belang van (zelf)vertrouwen voor de kwaliteit van leren:

‘Leren zonder (zelf)vertrouwen mist motivationele kracht en dooft vanzelf uit (aandacht en concentratie verdwijnen). Leren met (zelf)vertrouwen drijft zichzelf aan en bevestigt zichzelf met zijn resultaten.’

Stevens (2014). Ontleend aan:
www.wij-leren.nl/zelfvertrouwen.php (z.d.)

Ongeveer de helft van de westerse bevolking rapporteert weleens buitengewone waarnemingen te hebben gehad, maar er wordt vreemd mee omgegaan, omdat ze als pathologisch betiteld kunnen worden (Gerding, 2009). Het is evident dat zo’n etiket het zelfvertrouwen kan ondermijnen en daarmee van invloed is op leren. Om deze reden is het waardevol om *intuïtie* mee te nemen in het praktijkonderzoek. In de volgende paragraaf wordt ingezoomd op de verschillende manifestaties van het intuïtieve bewustzijn en wordt de moeizame acceptatie ervan belicht.

2.2.2.1 Buitengewoon waarnemen

Noëlle (16 jaar): “Er stonden zeven mensen om mijn bed. [...]. Ze keken naar me en praatten met me, ...”

Joey (9 jaar): “Ik zag steeds kleurtjes [...]. Lichte kleuren dan zie je dat de mens goed is en donkere kleuren zie je dat een mens slecht is.”

EenVandaag, 06-01-2009
http://www.eenvandaag.nl/criminaliteit/34248/paranormale_kinderen

In aanloop naar de SBS6-serie *Paranormale kinderen* besteedde het actualiteiten-programma EenVandaag (2009) hieraan aandacht. Zowel de betrokken volwassenen bij beide programma’s als de serie zelf werden bekritiseerd en geridiculiseerd (Nanninga, 2008; De Regt, 2010) waardoor buitenzintuiglijk waarnemen in een meer negatief dan positief daglicht kwam te staan. Deze commotie schetst de positie van buitengewone waarnemingen en de minieme wetenschappelijke aandacht ervoor in Nederland. De totale onderzoeksinspanning van de parapsychologie in mensuren gedurende vijfenzeventig jaar staat gelijk aan drie maanden psychologisch onderzoek (Bierman, in Keulemans, 2003).

Het parapsychologisch onderzoek kent vijf deelgebieden (Rivas, 2004):

1. Extra-Sensory Perception (ESP): waarneming en communicatie die niet gebaseerd zijn op zintuiglijke verwerking van informatie (telepathie, helderzien, heldervoelen, helderhoren, helderruiken en helderproeven)
2. Psychokinese (PK): psychische inwerking op de waarneembare, fysieke wereld (o.a. met gedachtekracht voorwerpen verbuigen)
3. Meervoudige lichamelijkeheid: het verlaten van het fysieke lichaam; staat in wisselwerking met ziel of geest (o.a.: uittredingen en aura's)
4. Voortleven van ziel of geest: na overlijden stoffelijk lichaam (o.a. bde's, reïncarnatie, communicatie met overledenen)
5. Synchroniciteit: toevalligheden met een betekenis die verband houden met iemands innerlijk, maar niet berusten op ESP of psychokinese (bijvoorbeeld: denken aan iemand waar jarenlang geen contact mee is geweest en op hetzelfde moment belt deze persoon).

Parapsycholoog Gerding (2009) wijt pathologisering van buitengewone waarnemingen aan een reductionistische interpretatie ('het is niets anders dan een hersenproces, angst voor de dood, zuurstoftekort, enzovoort') van wetenschappers. Tegelijkertijd blijkt er voortgang geboekt te worden in de parapsychologie door de technologische ontwikkelingen die gebruikt worden in de neurowetenschappen. Hoogleraar parapsychologie Bierman (in Keulemans, 2003) verwijst hiervoor naar internationale onderzoeken met hersenscans die wijzen op het bestaan van telepathie en voorgevoel. Daarnaast vertrouwt hij erop dat bevindingen in de parapsychologie mettertijd gestaafd kunnen worden met de wetten van de kwantummechanica: minuscule deeltjes, waaruit materie is opgebouwd, blijken een telepathische verbinding met elkaar aan te gaan, ongeacht de afstand. In reguliere psychologieliteratuur wordt wereldwijd een onvoldoende of onjuist beeld geschetst van parapsychologische aspecten (McClenon, 2003) waardoor buitengewone ervaringen worden gepathologiseerd (Gerding, 2009). In de DSM IV⁶ wordt het geloof in het bestaan van telepathie als symptoom van een schizotypische persoonlijkheid gezien (Radin, 2006). De angst voor zo'n diagnose weerhoudt een individu ervan om buitengewone ervaringen ter sprake te brengen. Hierdoor wordt echter de authenticiteit van dat individu ontkend (Gerding, 2009).

Korthagen (Korthagen & Vasalos, 2007) benadrukt dat authentiek contact van een individu met zichzelf en met de ander voorwaardelijk is voor competentie-ontwikkeling. Hij illustreert dit aan de hand van een ui-model (figuur 6) en stelt dat wanneer deze lagen onderling goed sporen, kwaliteit van binnenuit wordt aan-geboord en er een flow ontstaat die tot ontwikkeling leidt.

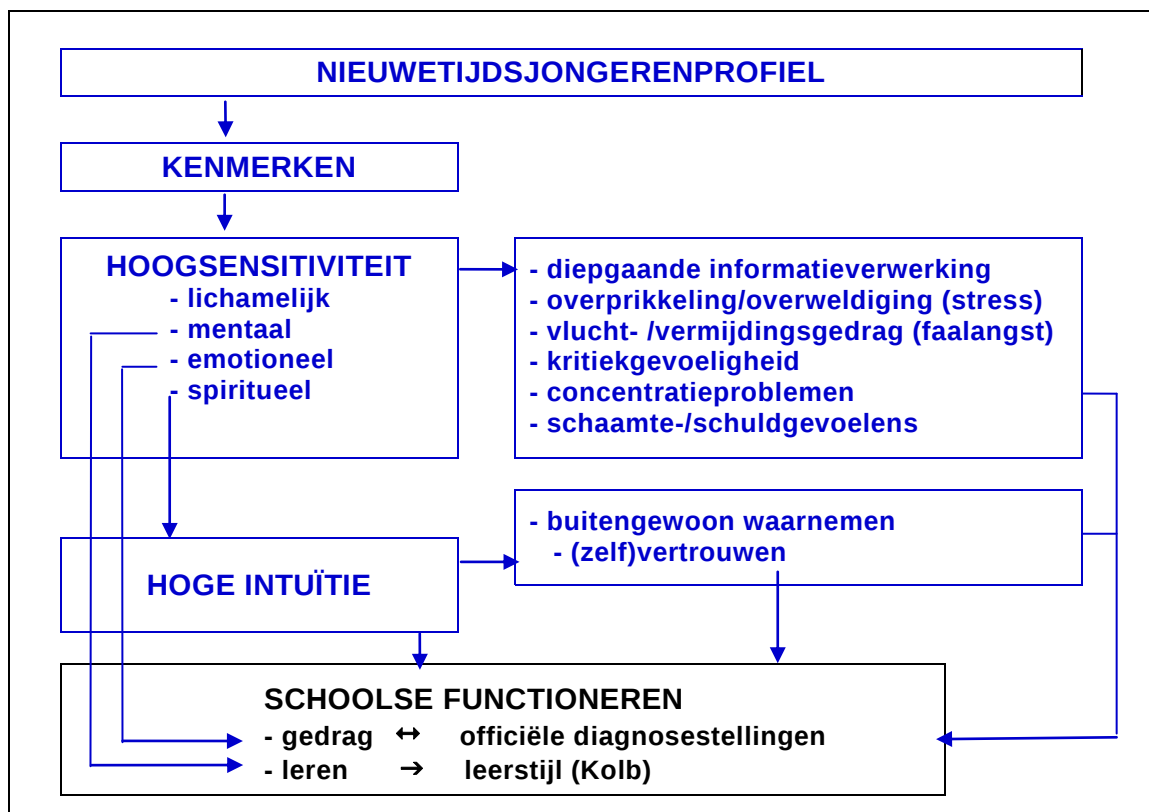

Figuur 6
Kwaliteit van binnenuit als sleutel voor professionele ontwikkeling.
Korthagen, F. & Vasalos, A., 2007, p.18

Concluderend kan opgemerkt worden dat buitengewone waarnemingen nog weinig serieus worden genomen. Dit weerhoudt mij niet om dergelijke ervaringen te betrekken bij mijn praktijkonderzoek, omdat ik anders de toevertrouwde ervaringen van leerlingen zou ontkennen. Bovendien is gebleken uit de literatuur van nieuwe-tijdsdenkers dat dit een wezenlijk aspect is van sommige kinderen/jongeren.

2.3 Conclusie en onderzoeksvragen

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat het fenomeen nieuwtijdskinderen is gebaseerd op esoterische theorieën. Volgens kringen waarin deze theorieën worden gehanteerd, wordt er een groeiend aantal kinderen geboren met een hoge intuïtie. Over het begrip intuïtie bestaat echter discussie. Bevindingen over het verwante buitengewoon waarnemen worden als pseudo-wetenschappelijk geclassificeerd. Nieuwtijdsdenkers hebben de wetenschappelijke theorieën over hoogsensitiviteit aangegrepen als brug naar intuïtie en buitengewoon waarnemen, omdat deze als kenmerken van hoogsensitiviteit worden genoemd. Reguliere wetenschappers benaderen hoogsensitiviteit voornamelijk neurobiologisch en richten zich primair op de diepgaande informatieverwerking van zintuiglijke prikkels en de consequenties daarvan. Positief gezien zijn hsp's creatief, intuïtief, empathisch, gewetensvol, gevoelig voor non-verbale signalen en spiritueel aangelegd. Als meest negatief wordt overprikkeling/overweldiging ervaren, zowel fysiek, mentaal als emotioneel, met mogelijk internaliserende of externaliserende gedragproblematiek tot gevolg. Op basis van deze bevindingen heb ik schematisch een *nieuwtijdsjongerenprofiel* (figuur 7) opgesteld:

Figuur 7

In dit schema staan de kenmerken *hoogsensitiviteit* en *hoge intuïtie* centraal. Ondanks hun verwantschap staan ze apart vermeld, omdat manifestaties (buitengewone waarnemingen) van *hoge intuïtie* niet algemeen worden aanvaard. In nieuwetijdsliteratuur wordt hier echter veel aandacht aan besteed. Van beide kenmerken zijn subitems opgenomen die relevant zijn in relatie tot het schoolse functioneren. Het praktijkonderzoek heeft als doel de kenmerken *hoogsensitiviteit* en *hoge intuïtie* in relatie tot het schoolse functioneren in beeld te brengen waardoor mogelijk onbekende aspecten met betrekking tot ondersteuningsbehoeften aan het licht komen. Op basis van de conclusies kunnen dan in aanvullend onderzoek verbeterpunten ontwikkeld worden. Tevens wordt de vertegenwoordiging van andere diagnosestellingen onderzocht, omdat zowel wetenschappers als nieuwetijds-kinderendeskundigen pleiten voor het vaststellen van hoogsensitiviteit alvorens te denken aan andere diagnoses. Aanvullend wordt gekeken naar leerstijlen onder hsp's volgens de leerstijltheorie van Kolb, omdat mij een gelijkenis is opgevallen tussen het kenmerk *observeren* en de leerstijl *bezinner* van deze theorie. Mogelijk biedt deze theorie een handvat voor onderwijsprofessionals in de omgang met nieuwetijdsjongeren. De visueel-ruimtelijke leerstijl (*beelddenken*) die van deze kinderen naar voren is gekomen, wordt niet meegenomen in het praktijkonderzoek, omdat het dan te omvangrijk wordt.

Om het onderzoeksdoel te bereiken is de onderstaande centrale vraag opgesteld en ter beantwoording daarvan de onderliggende deelvragen:

Centrale vraag:

In welke mate en op welke wijze doen zich onbelichte aspecten van de innerlijke belevingswereld van (nieuwetijds)jongeren voor waarvoor zij mogelijk (onderwijs)-ondersteuning behoeven?

Deelvragen:

1. Welke eerstejaarsleerlingen op onze school zijn hoogsensitief volgens de HSP-scale van Aron (2007)?
2. Wat is de spreiding van officiële diagnosestellingen onder de hoogsensitieve jongeren?

3. Hoe zijn de leerstijlen van Kolb vertegenwoordigd onder de hoogsensitieve jongeren?
4. In welke mate en op welke wijze herkennen de hoogsensitieve jongeren zichzelf in de kenmerken van het nieuwtijdsjongerenprofiel in de schoolse context?

3. Onderzoeksstrategie en - methode

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden voorwaarden en uitgangspunten van praktijkgericht onderzoek uiteengezet en hoe dit onderzoek hieraan voldoet . Er wordt uitgelegd hoe het onderzoek is opgebouwd en er worden gemaakte keuzes ter beantwoording van de onderzoeksvraag gemotiveerd. Daarnaast worden de onderzoeksinstrumenten en –methodes toegelicht en wordt de opbouw van dataverzameling uitgewerkt.

Praktijkgericht onderzoek is gericht op het oplossen van praktische problemen waar professionals in de praktijk tegenaan lopen (De Lange e.a., 2011, p. 23). Hierbij komt de vraagstelling uit de praktijk naar voren of is daar direct relevant voor. De gegenereerde kennisontwikkeling en de implementatie van nieuwe inzichten komt tot stand in nauwe interactie met de beroepspraktijk, kennisinstituten en het onderwijs. De directe aanleiding van dit praktijkgericht onderzoek waren uitspraken van leerlingen over paranormale ervaringen en hoe daar mee om te gaan. Parallel daaraan liepen in de privésfeer mijn ervaringen met buitengewoon waarnemen en enige kennis over het fenomeen nieuwtijdsjongeren en hoogsensitiviteit. Dit onderzoek is gericht op het verspreiden van kennis over deze onderwerpen en het in beeld brengen van de impact ervan op het schoolse functioneren. Deze kennis kan een aanzet zijn tot een dialoog over de omgang met het hieraan verwante ethische dilemma en tot nieuwe inzichten leiden ten aanzien van passende ondersteuningsbehoeften van deze jongeren. Praktijkgericht onderzoek dat zich verbindt met het kritisch bevragen van de status quo bevindt zich in het *kritisch-emancipatorisch paradigma* (De Lange e.a., 2011). Hierbij wordt er gekeken in hoeverre de status quo het resultaat is van ongelijke machtsverhoudingen tussen de dominante en niet-dominante groepen. Betrokkenen beseffen dat het gesignaleerde praktijkprobleem niet opgelost kan worden binnen de bestaande kaders. Daarbij bestaat een diepe wens om iets aan de bestaande situatie te veranderen. Dit praktijkgericht onderzoek bevindt zich in genoemd paradigma, omdat het tot doel heeft een gezicht te geven aan het bekritiseerde fenomeen nieuwtijdsjongeren ter verbetering van hun positie.

3.2 Onderzoeksstrategie

Baarda, Goede en Teunissen (2009) definiëren *beschrijvend onderzoek* als een kwantitatief en/of kwalitatief praktijkonderzoek, waarbij vooraf geen strakke theorie wordt getoetst, maar de praktijksituatie wordt beschreven. De onderzoeker kan hierin feiten, wensen, mensen, plannen en processen beschrijven. In aanvullend onderzoek kunnen verbeterpunten ontwikkeld, getest en uitgewerkt worden vanuit aanbevelingen in de conclusie.

In dit onderzoek wordt het nieuwtijdsjongerenprofiel in de context van het schoolse functioneren zo volledig mogelijk beschreven. Het literatuuronderzoek biedt daarbij inzicht in het fenomeen en in andere perspectieven ten aanzien van het schoolse functioneren van deze kinderen. Door in de praktijkfase de jongeren zelf een stem te geven wordt de theoretische kennis uitgebreid met ervaringen vanuit hun perspectief. Deze op tweeërlei wijze vergaarde kennis heeft als uiteindelijk doel begrip te genereren voor de jongeren zelf en hun ouder(s). Kennis leidt immers tot begrip. Daarnaast verschaft het onderwijsprofessionals inzicht in nauwelijks bekende oorzaken van leer- en gedragproblematiek. Tot slot kan dit onderzoek een eerste aanleiding zijn voor vervolgonderzoek op basis waarvan interventies ter voorkoming van leer- en gedragproblematiek ontwikkeld kunnen worden.

3.3 Deelnemers

Voor de onderzoeksdoelgroep beperk ik me tot de eerstejaarsleerlingen van het cohort 2014-2015, omdat bij deze groep door het docententeam een toename van problematiek is gesignaleerd. De totale groep bestaat uit 185 leerlingen. Alle leerlingen hebben een mail ontvangen met een verzoek tot deelname aan het onderzoek. De enquête heeft 62 respondenten opgeleverd (9 jongens en 51 meisjes, $M_{\text{leeftijd}} = 17,4$ jaar, range 16 – 20 jaar). Hiervan hebben tien leerlingen (twee jongens en acht meisjes) deelgenomen aan het focusgroep interview.

3.4 Validiteit en ethische aspecten

Voor een zo objectief mogelijke interpretatie van geregistreerde feiten dient de onderzoeker zich bewust te zijn van ontologische aannames, omdat deze de onderzoeksresultaten kunnen beïnvloeden (De Lange e.a., 2011). Om subjectiviteit zoveel mogelijk uit te sluiten wordt daarom gebruik gemaakt van bewezen valide onderzoeksinstrumenten. Om de vertegenwoordiging van de leerstijlen van Kolb te achterhalen wordt de leerstijlentest van www.123test.nl/leerstijl (z.d.) gebruikt. Om de spreiding van hoogsensitiviteit onder de eerstejaars te onderzoeken wordt de HSP-scale van Aron (hsperson.com, z.d.) ingezet.

Betreffend de ethische aspecten, betracht ik extra zorgvuldigheid vanwege het omstreden onderzoeksthema. In het bijzonder neem ik grote zorgvuldigheid in acht ten aanzien van de onderzoeksgroep, omdat een groot deel minderjarig is. Reeds vanaf de brainstormfase heb ik het onderzoeksthema openlijk besproken met de schooldirecteur. Naast het verlenen van toestemming voor het onderzoek heeft hij vervolgens voorgesteld alle ouders van de eerstejaars schriftelijk te informeren over het onderzoek (bijlage 6). Daarnaast zijn alle eerstejaars-leerlingen door mij persoonlijk vóór het onderzoek klassikaal geïnformeerd over het onderzoeksdoel en over de bewaking van anonimiteit. Aanvullend heb ik de vrijwilligheid van deelname benadrukt.

Overeenkomstig de richtlijnen van De Lange e.a. (2011) is bij het afnemen van het interview de bedoeling en de inhoud helder ingeleid, zijn de respondenten warm verwelkomd, van versnaperingen voorzien en geïnformeerd over de anonimisering in de verslaglegging van het onderzoek.

3.5 Onderzoeksmethode

De verzameling van data voor beschrijvend onderzoek kan plaats vinden op basis kwantitatief en/of kwalitatief praktijkonderzoek (Baarda e.a., 2009). Voor de benodigde dataverzameling van dit onderzoek worden zowel kwantitatieve als kwalitatieve instrumenten gehanteerd welke respectievelijk in twee fasen worden ingezet:

- 1) het invullen van een digitale enquête
- 2) de deelname aan een focusgroep interview

Digitale enquête

Bij kwantitatief onderzoek blijft de onderzoeker zoveel mogelijk buiten beeld en deze probeert zo objectief mogelijk onderzoeksgegevens te verzamelen en te interpreteren (Kallenberg, 2007). In deze fase geschiedt dit door een digitale enquête (bijlage 7) te verspreiden onder de eerstejaars die vragen bevat die zich lenen voor kwantificering. De enquête is vervaardigd met de online survey software Qualtrics.

Ter beantwoording van de [eerste deelvraag](#), welke is opgesteld om hoogsensitieve leerlingen te selecteren voor het interview, maakt een hsp-test onderdeel uit van de enquête. De test is opgesteld aan de hand van de gewaarborgde HSP-scale met 27 items van Aron (hsperson.com, 2007). Er bestaat een test voor kinderen, maar er is gekozen voor de vragenlijst voor volwassenen, omdat de doelgroep laatadolescent is. Voor een goed begrip van de items is de oorspronkelijke vragenlijst in overleg met een collega Nederlands aangepast aan het taalgebruik van de jongeren.

De test maakt gebruik van een 7-punts-Likertschaal. Deze heeft het karakter van een intervalschaal waardoor deze meer nuance toelaat (Lange e.a., 2011, p.197). Aron (1998) onderschrijft het belang van nuance. Hoewel zij vaststelde dat 15-20% van de wereldbevolking hoogsensitief is, is er volgens haar geen sprake van een strikte afbakening van deze eigenschap.

Om de [tweede deelvraag](#) te kunnen beantwoorden is in de enquête de vraag opgenomen om een eventueel officiële diagnosestelling aan te vinken. Zowel wetenschappers als nieuwwetijdsauteurs adviseren om de sensitiviteit van een individu vast te stellen alvorens aan stoornissen te denken. Hierom wordt achterhaald of er bij de hoogsensitieve respondenten eerder andere diagnoses zijn vastgesteld.

Ter beantwoording van de [derde deelvraag](#) is voorafgaand aan de digitale enquête de leerlingen verzocht de leerstijltest van Kolb te maken. In de gebruikte online-test (www.123test.nl/leerstijl, z.d.) kunnen leerlingen aan de hand van een vierpuntenschaal (van meest naar minst) aangeven in welke mate bepaalde

statements voor hen van toepassing zijn. De hieruit voortgekomen leerstijlvoorkeur wordt vervolgens aangevinkt in de enquête. Dit heeft als doel te achterhalen welke leerstijl het meest voorkomt onder hsp's. Ik vermoed dat de leerstijl *bezinner* ruim vertegenwoordigd zal zijn onder hen vanwege de gelijkenis met het hoogsensitiviteitskenmerk *observeren*. Het onderzoek zal dit uitwijzen.

Interview

In het algemeen is een interview een *gestructureerd* gesprek met een *doel* (Kvale, 1996) dat gericht is op het ontlokken van antwoorden van de gesprekspartner(s) ter verheldering van bepaalde verschijnselen die de interviewer van tevoren heeft vastgesteld (De Lange e.a., 2011). In dit onderzoek wordt specifiek het focusgroep interview ingezet. Dit type interview heeft tot doel een diepgaander inzicht in een bepaalde (gevoelige) kwestie te verwerven door de uitwisseling van ideeën, opvattingen en ervaringen van deelnemers in een veilige en stimulerende omgeving (Litosseliti, 2003). Dit maakt het focusinterview tot een geschikte methode om inzicht te verkrijgen in de innerlijke belevingswereld van de deelnemers en te beschrijven vanuit hun perspectief. Hiervoor wordt een groepsgrootte van vier tot twaalf deelnemers geadviseerd (O'Leary, 2014). De twaalf leerlingen die het hoogst scoren op de hsp-test én bereid zijn tot deelname worden uitgenodigd voor het interview.

De rol van gespreksleidster neem ik zelf op me en de kwaliteitszorgmedewerkster die van notuliste. Vooraf is aan de deelnemers toestemming gevraagd voor haar aanwezigheid en voor een audio-opname. Het interview vindt plaats in een rustig gelegen lokaal waarbij de deelnemers de opstelling van de zitplaatsen mogen bepalen en waar voldoende versnaperingen klaarstaan.

Deze exploratieve activiteit heeft tot doel kwalitatieve data te verzamelen ter beantwoording van de [vierde deelvraag](#) welke betrekking heeft op de herkenning in het nieuwtijdjongerenprofiel in de schoolse context.

Kwalitatief onderzoek heeft tot doel inzicht te verkrijgen in relaties, opinies, procedures, enzovoorts (De Lange e.a., 2011). Daarnaast biedt kwalitatief onderzoek de mogelijkheid om verschijnselen in haar natuurlijke setting te onderzoeken (Hijmans & Wester, 2006, p. 507). Dit maakt het mogelijk om het perspectief van de

betrokkenen te reconstrueren en hun werkelijkheid van binnenuit te begrijpen (Hijmans & Wester, 2006, p. 529). Deze richtlijnen sluiten aan bij het onderzoeksdoel dat de persoonlijke identiteit van de jongeren wil onderzoeken in haar natuurlijke maatschappelijke context, in dit geval de schoolse omgeving. Identiteit is immers een complex begrip dat niet los van haar context onderzocht zou moeten worden.

Als leidraad voor het gesprek is vooraf een powerpoint (bijlage 8) gemaakt waarbij de eerste dia als ijsbreker geldt en de tweede informeert over hooggevoeligheid. Voor deze insteek is gekozen, omdat hooggevoeligheid een geaccepteerd construct is.

Enkel de vier laatste dia's hebben dataverzameling als doel. De onderverdeling volgt de categorische benadering (lichamelijk, mentaal, emotioneel en spiritueel) van het LiHSK (bijlage 3) en is aangevuld met enkele kenmerken uit nieuwetijdsbronnen om het nieuwetijdsjongerenprofiel te completeren. Deze staan expliciet vermeld. Per categorie wordt de deelnemers gevraagd in welke items zij zich herkennen en deze zo veel mogelijk te illustreren met voorbeelden uit de schoolse context.

Met name op basis van de data die voortkomen uit het interview zal de beantwoording van de centrale vraag tot stand kunnen komen welke betrekking heeft op de implicaties van de kenmerken van dit profiel op het schoolse functioneren. Deze data geven een beeld van deze implicaties en mogelijke ondersteuningsbehoeften. Op basis hiervan kunnen conclusies worden getrokken en aanbevelingen worden gedaan ten aanzien van mogelijke ondersteuningsbehoeften. Tevens kunnen de resultaten, vanwege het omstreden kenmerk *hoge intuïtie*, aanleiding vormen tot het initiëren van een dialoog onder onderwijsprofessionals over het inherente ethische dilemma. In het volgende hoofdstuk wordt stapsgewijs de data-analyse uitgewerkt die hiertoe leidt.

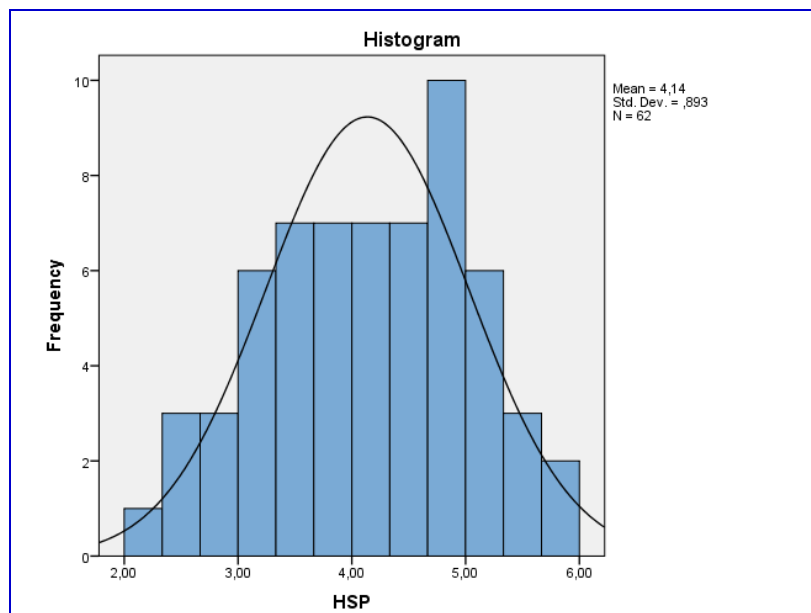
4. Data-analyse

4.1 Inleiding

De data-analyse die in dit hoofdstuk wordt beschreven is in twee delen opgesplitst. In paragraaf 4.2 worden de kwantitatieve data ten behoeve van de deelvragen 1 t/m 3 weergegeven. Daarna worden in paragraaf 4.3 kwalitatieve resultaten ten behoeve van de deelvraag vier uitgewerkt.

4.2 Data-analyse ten behoeve van de deelvragen 1 t/m 3

Ten behoeve van de [eerste deelvraag](#) is een univariate analyse uitgevoerd waarbij gekeken werd naar het construct hsp (tabel 1). Hiervoor de gemiddelde score op de 27 items van de HSP-vragenlijst per persoon berekend met SPSS.

Tabel 1

Het kenmerk is in de steekproef bij benadering normaal verdeeld. Het gemiddelde is 4.14 met een standaarddeviatie van 0.89, wat in de lijn der verwachting ligt bij een 7-punts-Likertschaal. Bovendien komen deze waarden overeen met de bevindingen van Aron en Aron (2013). Zij stellen dat het duidelijkste patroon voor data-analyse

gevonden wordt wanneer de steekproef gedichotomiseerd wordt bij een afkappunt van 15-30% voor hsp en 85-70% voor niet-hsp. Uit de resultaten blijkt dat in het onderzoek dan 10 tot 19 leerlingen hoogsensitief zijn, afhankelijk van het gebruikte afkappunt.

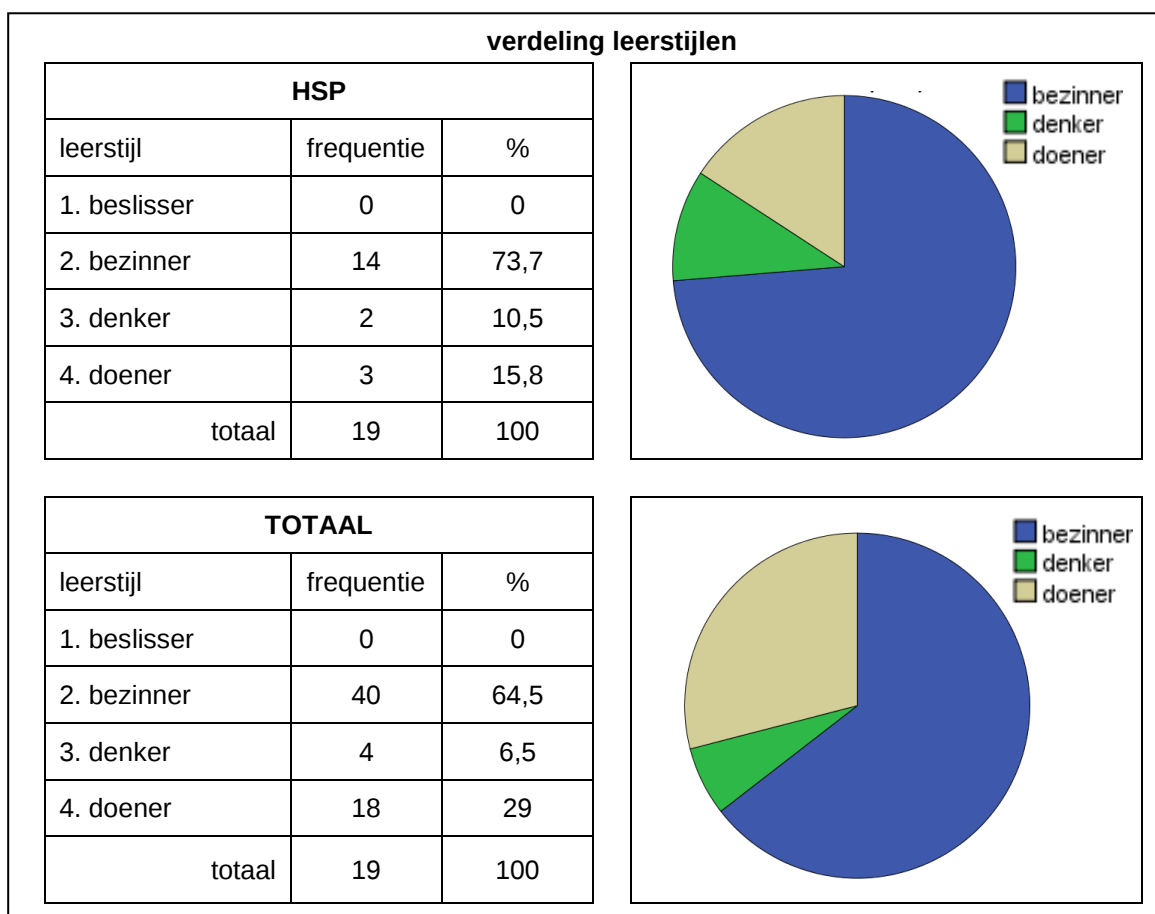
Voor de beantwoording van de [tweede deelvraag](#) is gekeken naar de voorkomende diagnosestellingen onder hoogsensitieve leerlingen en de totale respondentengroep (tabel 2). Uit het resultaat blijkt dat zeven van de negentien hsp's reeds een officiële diagnose hebben, te weten 1x PDD-nos, 3x ADHD, 3x dyscalculie en 1x faalangst. Dit komt neer op 36,8%. Binnen de totaalgroep is dit 24,2%.

DIAGNOSESTELLINGEN HSP-groep				
Q5 Er is bij mij officieel vastgesteld:				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 3 PDD-NOS	1	5,3	5,3	5,3
4 ADHD	3	15,8	15,8	21,1
7 dyscalculie	2	10,5	10,5	31,6
8 faalangst	1	5,3	5,3	36,8
9 geen diagnose	12	63,2	63,2	100,0
Total	19	100,0	100,0	

DIAGNOSESTELLINGEN totale respondentengroep				
Q5 Er is bij mij officieel vastgesteld:				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 3 PDD-NOS	2	3,2	3,2	3,2
4 ADHD	5	8,1	8,1	11,3
6 dyslexie	1	1,6	1,6	12,9
7 dyscalculie	2	3,2	3,2	16,1
8 faalangst	5	8,1	8,1	24,2
9 geen diagnose	47	75,8	75,8	100,0
Total	62	100,0	100,0	

Tabel 2

Ten aanzien van de [derde deelvraag](#) is vastgesteld dat de leerstijlen van de 19 hsp-leerlingen enerzijds en de totale groep anderzijds, zijn verdeeld zoals weergegeven in de volgende tabel (3) :

Tabel 3

Uit de tabel valt af te leiden dat de leerstijl *beslisser* niet voorkomt. De leerstijl *bezinner* is het meest vertegenwoordigd, zowel onder de hsp's (73,7%) als onder alle respondenten (64,5%). Bovendien komt deze bij hsp's frequenter voor dan bij de totaalgroep. *Denkers* komen meer voor bij hsp's (10,5%) dan in de totaalgroep (6,5%). Voor *doeners* geldt dit andersom: hsp's 15,8% en in de totaalgroep 29%.

4.3 Data-analyse ten behoeve van deelvraag 4

In navolging van het open karakter van het interview volgt deze kwalitatieve data-analyse een inductieve benaderingswijze welke als doel heeft een synthese tot stand te brengen die uiteindelijk leidt tot algemene kennis (theorie) (De Lange e.a., 2011, p. 207). Op basis van de verslaglegging van de interviewresultaten zoekt de onderzoeker naar relevante begrippen en verbinding tussen de begrippen (De Lange e.a., 2001, p. 208).

Een verslag van de interviewresultaten is in de bijlagen 9A-B-C-D opgenomen. In deze paragraaf wordt hiervan een integrale samenvatting gemaakt. Hierin worden de resultaten beschreven gericht op gevonden patronen binnen het onderzochte materiaal ter beantwoording van [deelvraag vier](#). Concreet gaat het om uitspraken die blijk geven van *hoogsensitiviteit* en *hoge intuïtie* in relatie tot het schoolse functioneren. Er wordt gekeken naar opmerkingen die op fysiek, mentaal, emotioneel of spiritueel vlak verwijzen naar diepgaande informatieverwerking, overprikkeling/overweldiging (stress), vlucht-/vermijdingsgedrag (faal-/angst), kritiekgevoeligheid, concentratieproblemen, schaamte-/schuldgevoelens en (zelf)vertrouwen. Ten aanzien van de laatstgenoemde wordt tevens gelet op uitspraken die wijzen op het vertrouwen in ondersteuning van docenten.

[Integrale samenvatting:](#)

Opvallend is dat de deelnemers veel (zintuiglijke) overprikkeling/overweldiging ervaren door zaken als diepgaande informatieverwerking, het waarnemen van kleine subtiliteiten (sfeer in de klas, emoties van anderen), lesroosterwijzigingen, docentenwisselingen en schoolse activiteiten. De overprikkeling manifesteert zich zowel fysiek (lichamelijke klachten), mentaal (concentratievermindering) als emotioneel (stress), zoals blijkt uit volgende citaten:

K: "Ik raak mijn oriëntatie kwijt als er te veel prikkels om me heen zijn."

"Het meedoen aan schoolfeestjes of –reisjes is heel vermoeiend voor mij waardoor ik erg hoofdpijn krijg."

R: "Ik raak gestrest als er een rotsfeer hangt."

M: "Ik kan me niet concentreren als ik merk dat er ruzie is in de klas."

L: "Ik raak in de war als er plotseling een andere docent de les doet. Bij dat bepaalde vak hoort die docent."

Bovendien gaven allen aan veel na te denken over allerlei onderwerpen. Behalve maatschappelijke kwesties houdt het nut van school hen bezig:

A: "Ik denk dat ik meer nadenk dan de meeste van mijn leeftijdgenoten."

S¹: "Waarom zit ik op school? Ben ik daarvoor nou echt hier op de wereld? Je kunt beter iets anders gaan doen dan hier op school zitten. Ik snap wel dat ik moet leren, maar je leert vaak meer van andere ervaringen dan van school."

De deelnemers beamen dat hooggevoeligheid een grote impact heeft op hun welbevinden. Uitspraken hierover wijzen voornamelijk op vlucht-/vermijdingsgedrag, concentratievermindering, stress, faalangst, kritiekgevoeligheid en behoefte aan duidelijkheid en een rustige omgeving:

P: "Ik vind duidelijkheid erg belangrijk. Ik kan snel in de stress raken en mijn concentratie is soms slecht door onduidelijkheid."

T: "Leraren zouden rekening kunnen houden met de manier van kritiek geven, omdat dit erg persoonlijk opgevat kan worden."

M: "Ik heb faalangsttraining gehad voor het behalen van mijn rijbewijs."

T: "Een rustige omgeving waar ik mijn diploma kan halen zonder enige afleiding en waarbij het ten strengste verboden is om te praten of eventuele afleidende geluiden te maken."

Tijdens de bespreking van de items op spiritueel vlak moest één deelnemer voortijdig vertrekken. Voor de items *respect voor het leven, waarheid is belangrijk, eerlijkheid en rechtvaardigheid, harmonie, vrede en liefde* en *de wereld verbeteren* werden worden nauwelijks voorbeelden aangehaald die betrekking hebben op flora of fauna, maar die overwegend betrekking hebben op het menselijke bestaan, zelfs op vorige generaties:

S²: "Ik vind het zo onrespectvol dat er fitness-apparaten in de kapel staan. Die mensen (= kloosterlingen; de school is gehuisvest in een oud kloostergebouw) die zaten daar vroeger allemaal en nu staan er fitness-apparaten!"

De deelnemers delen het gevoel dat de huisvesting van de school van invloed is op hun welbevinden. Het roept angstgevoelens op welke hun concentratie beïnvloeden:

L: "De energie in dit gebouw voelt niet lekker. In de kapel, de theaterzaal en in de gangen 'hangen' nog dingen. Ik ga hier ook zeker niet in mijn eentje rondlopen"

De geïnterviewden vertelden allen over persoonlijke belevenissen die blijk geven van een hoge intuïtie. De ervaringen betreffen het aanvoelen van andermans emoties, fysieke gesteldheid en sferen in ruimtes, innerlijk weten en het voorzien van gebeurtenissen. Enkele citaten geven hiervan een indruk:

E: "Klasgenootjes zien pas dat er wat aan de hand is met een docent als ik hun uitgelegd heb wat er die dag dan anders is aan die docent."

A: "Ik heb het ook met het aanvoelen van de energie van mensen. Als ik iemand aanraak, dan voel ik hoe goed/slecht die in zijn vel zit. [...]. Als ik mijn hand op iemands arm leg en die persoon heeft buikpijn, dan voel ik dat bij mezelf. [...]. Het lijkt wel alsof ik door mensen heen kan kijken."

S²: "Ik weet wat er gaat gebeuren. Als ik het zeg, dan is het er."

R: "Ik droom iets en dan gebeurt dat gewoon een week later."

Er is tijdens het gehele interview onderling weinig schaamtegevoel of gemis aan zelfvertrouwen te bemerken, maar de deelnemers zijn het met elkaar eens dat je niet alles met anderen kunt bespreken. Het verschilt per individu met wie zij buitengewone ervaringen bespreken, maar allen slechts in beperkte kring waar de school niet toe behoort, ondanks dat het van invloed is op hun schoolse functioneren:

R: "Je bent er wel steeds mee bezig, dat leidt je dan weer af van school."

S¹: "Mensen denken dat je onzin vertelt, dan zeg ik het maar liever niet."

A: "Je kunt er niet zomaar met een docent over praten. Heel veel mensen denken er anders over. Ze denken: "Die is gek!"

Enerzijds leeft er een duidelijke wens bij de deelnemers om docenten te informeren over hoogsensitiviteit. Anderzijds stellen zij weinig vertrouwen in begrip ervoor en zijn zij twijfelachtig over ondersteuningsmogelijkheden:

T: "Leraren op de hoogte stellen van hooggevoeligheid, zodat daar op verschillende vlakken rekening mee gehouden kan worden."

L: "Ik weet niet of docenten rekening kunnen houden met hooggevoeligheid. Voor mensen die er veel last van hebben, is er speciaal onderwijs. Op basisscholen wordt er meer rekening gehouden met kinderen die ergens last van hebben. Ik heb geen idee hoe ze hier op een mbo rekening mee zouden moeten houden."

5. Conclusies en discussie

5.1 Inleiding

In dit onderzoek stond de vraag centraal hoe het profiel van nieuwtijdsjongeren onder leerlingen tot uiting komt en welke implicaties dit heeft voor hun schoolse functioneren. Voor de beantwoording van deze vraag worden in dit hoofdstuk de bevindingen van het literatuur- en praktijkonderzoek samengevoegd, waarbij door middel van beantwoording van de deelvragen antwoord wordt verkregen op de centrale vraag. Eerst worden de deelvragen beantwoord door middel van conclusies, discussies en aanbevelingen. Daarna komt op dezelfde wijze de centrale vraag aan bod. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een algemene discussie en aanbevelingen.

5.2 Conclusies

Deelvraag 1:

Welke eerstejaarsleerlingen op onze school zijn hoogsensitief volgens de HSP-scale van Aron (2007)?

Voor mijn onderzoek zijn alle 185 eerstejaarsleerlingen benaderd. Ter voorkoming van de bias dat vooral hoogsensitieve leerlingen zouden reageren, is aan alle leerlingen gevraagd hun medewerking te verlenen aan een onderzoek gericht op leerlingkenmerken. Er is geen a-selectie steekproef getrokken. Dit betekent dat dit onderzoek mogelijk niet representatief is voor de populatie mbo-leerlingen voor wat betreft de stelling van Aron (1998) dat in een populatie 15-20% hoogsensitief is. Het onderzoeken van het relatieve aandeel hsp's in de onderzoekspopulatie was niet het onderzoeksdoel, maar het verkrijgen van inzicht in de invloed van kenmerken van hoogsensitiviteit en hoge intuïtie op het schoolse functioneren. Uit de hsp-test zijn 10 tot 19 leerlingen naar voren gekomen. Hierdoor kwamen zij in aanmerking voor het interview.

Deelvraag 2:

Wat is de spreiding van officiële diagnosestellingen onder de hoogsensitieve jongeren?

Zowel wetenschappers (De Jong, 2010; Bosman, z.d.) als nieuwwetijdsauteurs pleiten voor het vaststellen van hoogsensitiviteit alvorens een andere diagnose te stellen om misdiagnoses te voorkomen. Uit de enquête blijkt dat er bij 36,8% van de hoogsensitieve leerlingen eerder een diagnose is vastgesteld. Dit percentage is bovendien hoger dan het percentage diagnosestellingen (24,2%) van de totale respondentengroep. Hoewel dit een kleinschalig onderzoek is, pleit dit ervoor om het advies van de wetenschappers en nieuwwetijdsdenkers op te volgen, zodat misdiagnoses kunnen worden voorkomen. In de schoolpraktijk zouden benodigde interventies gericht afgestemd kunnen worden.

Deelvraag 3:

Hoe zijn de leerstijlen van Kolb vertegenwoordigd onder de hoogsensitieve jongeren?

Deze vraag was opgesteld, omdat ik gelijkenis zie tussen de leerstijl *bezinner* en het kenmerk *observeren* van hsp's. De resultaten laten opvallend hoge percentages zien van de leerstijl *bezinner* onder hoogsensitieve leerlingen. Ondanks de kleinschaligheid van dit onderzoek kan hier volgens mij een redelijk vermoeden worden uitgesproken van de leerstijl *bezinner* als leerstijlvoorkeur van hsp's. Een groot-schalig onderzoek naar leerstijlen onder hsp's zou hierover meer uitsluitsel over geven.

De leerstijltheorie van Kolb lijkt me voorlopig een prima handvat voor onderwijs-gevenden. Uit deze theorie komt naar voren dat personen met de leerstijlvoorkeur *bezinner* gebaat zouden zijn bij voldoende tijd voor voorbereiding, beschouwing (reflectie) en verwerking op basis van een coöperatieve en veilige benadering (Hendriksen, 2008). Onderwijsgevenden zouden hier hun handelingsrepertoire op kunnen afstemmen, zoals bijvoorbeeld het tijdig aangeven van opdrachten of wijzigingen, of wat extra ondersteuning bij het organiseren en structureren van schoolwerk. Dit komt overeen met Aron's (2002) advies om veranderingen tijdig aan te geven en om opdrachten stapsgewijs te verstrekken. Een goede afstemming verbetert immers het zelfvertrouwen van leerlingen en impliceert hun resultaten (Hendriksen, 2008).

Deelvraag 4:

In welke mate en op welke wijze herkennen de hoogsensitieve jongeren zichzelf in het nieuwtijdsjongerenprofiel in de schoolse context?

Uit de literatuur is gebleken dat nieuwtijdsjongeren zich onderscheiden door hun *hoogsensitiviteit* en *hoge intuïtie*. Op basis van de input van de geïnterviewde leerlingen kan geconcludeerd worden dat zij zich ruim herkennen in beide kenmerken.

Overeenkomstig Aron's (1998) bevindingen is er, aangaande *hoogsensitiviteit*, bij deze leerlingen sprake van diepgaande informatieverwerking, overprikkeling/overweldiging (stress), vlucht-/vermijdingsgedrag (faal-/angst), kritiekgevoeligheid, concentratieproblemen en schaamte-/schuldgevoelens. De geïnterviewden ervaren veel overprikkeling/overweldiging (stress) in hun schoolomgeving door zintuiglijke waarnemingen, eigen en andermans emoties en sferen, waarvoor zij zich nauwelijks weten af te sluiten, en waardoor hun emotioneel welbevinden vermindert. Emoties die vrijkomen door omgevingsprikkels hebben invloed op concentratie, motivatie en stress (Deci & Ryan, 2000; Damasio, 2006; Stevens, 2014). De geïnterviewden bevestigen dit.

Zoals door Aron (1998) wordt aanbevolen geven de leerlingen aan dat zij behoefte te hebben aan meer verwerkingstijd om de informatiehoeveelheid als het ware te kunnen resetten, aan een rustige, prikkelarme omgeving en duidelijke structuur. Ten aanzien van kritiekgevoeligheid blijkt uit hun reacties dat zij zich feedback meer dan gemiddeld persoonlijk aanrekenen. Feedback is effectief wanneer deze niet bedreigend is voor het zelfbeeld van de ontvanger (Hattie & Timperley, 2007). Docenten zouden er daarom alert op kunnen zijn feedback te geven die vooral *taakgericht* is.

De leerlingen beamen dat zij zich weinig serieus genomen voelen door de omgeving met betrekking tot de diverse manifestaties van hoogsensitiviteit tot zelfs miskend voelen ten aanzien van hun *hoge intuïtie*. Zij voelen zich niet (h)erkend in hun authentieke identiteit en ervaren een gering (zelf)vertrouwen. Hierdoor houden zij bepaalde aspecten van hun innerlijke belevingswereld voor zichzelf en blijven ze voor de omgeving onbelicht. Het verbergen van deze gevoelens ondermijnt hun (zelf)vertrouwen (Stolp, 2010). (Zelf)vertrouwen is echter elementair voor de kwaliteit van leren (Stevens, 2014), evenals de erkenning van authenticiteit, omdat dan de

persoonlijke kwaliteit van binnenuit wordt aangeboord en er een flow ontstaat die tot ontwikkeling leidt (Korthagen & Vasalos, 2007).

Nieuwetijdskinderencoach Muijsert (2011) merkt op dat het voorbijgaan aan het (h)erkennen van hoge intuïtie kan leiden tot leer- en gedragproblematiek. De door de leerlingen genoemde concentratieproblemen en angsten bevestigen dit. Naast de angst die de ervaring zelf oproept, zijn zij bovendien angstig voor een pathologische diagnosticering. Erkenning van de ervaringen door de omgeving zou volgens hen al een eerste tegemoetkomende ondersteuning zijn. In de paragraaf 'Discussie en aanbevelingen' wordt hierop teruggekomen.

Centrale vraag:

In welke mate en op welke wijze doen zich onbelichte aspecten van de innerlijke belevingswereld van (nieuwetijsd)jongeren voor waarvoor zij mogelijk (onderwijs)-ondersteuning behoeven?

Dit onderzoek laat onbeantwoord hoe omvangrijk deze groep jongeren is. Evenmin onderbouwt het theorieën van nieuwetijsdenkers over een toename van deze kinderen. Voor beide zou op veel grotere schaal longitudinaal onderzoek moeten plaatsvinden. Dát er sprake is van dit type kinderen komt wel uit het onderzoek naar voren. Overeenkomstig wetenschappelijk onderzoek (Aron & Aron, 1997; Smolewska e.a., 2006; Pfeifer, 2004; Bosman, z.d.) wordt bevestigd dat zij vanwege hun *hoogsensitiviteit* hinder ondervinden in hun schoolse functioneren, zoals beschreven in de beantwoording van deelvraag vier. Deze beantwoording maakt tevens duidelijk dat zij problematiek ervaren door hun *hoge intuïtie*. Dit kenmerk wordt door nieuwetijsauteurs (o.a. Stolp, 2010; Muijsert, 2011) als onbelichte oorzaak voor leer- en gedragproblematiek aangedragen, maar wordt niet algemeen aanvaard. Op de (onderwijs)ondersteuningsbehoefte van deze jongeren wordt in de volgende paragraaf op ingegaan.

5.3 Discussie en aanbevelingen

Met dit praktijkgericht onderzoek is beoogd een bijdrage te leveren aan de bestaande kennis en theorieën over de innerlijke belevingswereld van bepaalde jongeren in deze tijd. Dit volgt het idee van De Lange e.a. (2011) dat praktijkgericht onderzoek is

gericht op het beter begrijpen, verbeteren en vernieuwen van de beroepspraktijk. Door gebruik te maken van exploratief kwalitatief onderzoek zijn vanuit de innerlijke belevingswereld van deze jongeren de kenmerkende aspecten *hoogsensitiviteit* en *hoge intuïtie* van dit profiel in relatie tot hun schoolse functioneren in kaart gebracht. De resultaten komen overeen met theorieën die beschikbaar zijn over *hoog-sensitiviteit* en *hoge intuïtie*, hoewel van *hoge intuïtie* de bronnen ter discussie staan. Enkel om deze reden kan dit onderzoek meteen discussie oproepen. Daarentegen gaven de geïnterviewden blijk van buitengewoon waarnemen. Ik had geen enkel vermoeden dat het kenmerk *hoge intuïtie* zo sterk naar voren zou komen in het interview. Het onderschrijft echter theorieën van nieuwwetijdsauteurs en pleit voor acceptatie en uitbreiding van parapsychologisch onderzoek en samenwerking van andere wetenschappelijke disciplines met dit vakgebied.

Door uitbreidende wetenschappelijke kennis en informatie over *hoogsensitiviteit* wordt het makkelijker om passende interventies uit te voeren wanneer er een ondersteuningsbehoefte is. In de beantwoording van de deelvragen drie en vier zijn al suggesties gegeven voor ondersteuning die vallen onder het eerste niveau van de *Kegel van afstemming* (bijlage 10) van Jeninga (in: Van Meersbergen, Beets-Kessens, Jeninga & De Vroedt, 2014). Dit model geeft het zorgprofiel van scholen weer binnen Passend Onderwijs dat ingevoerd is ter bevordering van inclusie. Aanvullend zouden docenten en zorgteamleden (respectievelijk eerste en tweede afstemmingsniveau) zich kunnen informeren aan de hand van literatuur die inmiddels over dit onderwerp is verschenen waardoor er beter afgestemd kan worden op de (onderwijs)ondersteuningsbehoeften van deze jongeren. Zelfs op het derde niveau, waartoe externe specialisten behoren, kan ondersteuning verkregen worden door een groeiend aantal reguliere psychologen met kennis over hoogsensitiviteit. Een (kritische) zoektocht op internet biedt hiervoor uitkomst.

Ten aanzien van problematiek als gevolg van een *hoge intuïtie* laat ik concrete aanbevelingen op de verschillende afstemmingsniveau's vooralsnog in het midden. Ondanks de resultaten van dit onderzoek ervaar ik hieromtrent nog steeds te moeten schipperen ten aanzien van normatieve professionaliteit en (beroeps)ethiek. Ik hoop in ieder geval dat dit onderzoek bijdraagt aan een dialoog in mijn eigen onderwijspraktijk én in maatschappelijk verband, omdat een *hoge intuïtie* van invloed is gebleken op het schoolse functioneren. Er wordt de afgelopen decennia veel aandacht geschonken aan inclusie en inclusief onderwijs welke als doel hebben

gelijke kansen te creëren voor alle kinderen, in onderwijs en samenleving, ter bevordering van een geëmancipeerde inclusieve samenleving (Den Otter, 2009). Het zou mooi zijn als ook de emancipatie van 'bijzondere ervaringen' daartoe behoort. In eerste instantie is daar niet veel voor nodig, zoals blijkt uit volgend citaat:

'De allerbelangrijkste kwaliteit die je kunt bezitten in relatie tot deze kinderen is het vermogen om te luisteren en open te staan voor iets nieuws.'

*Pamela Kribbe, 2009
Bezielde leven – boodschappen voor een nieuwe tijd;
Begeleiding van nieuwtijdskinderen, p. 161*

6. Nawoord

Het onderzoek heeft nogal wat voeten in aarde gehad voor mij. Het praktijkdeel is afgenomen in de laatste lesperiode van het vorig schooljaar met de bedoeling om de resultaten uit te werken in de zomervakantie en daarna te presenteren aan de collega's. In diezelfde periode speelden er op managementniveau perikelen die het welzijn van het hele team ernstig beïnvloedden. Door zeer directe betrokkenheid erbij was de impact zo groot voor mij dat ik besloot in de zomervakantie mezelf te distantiëren van schoolwerk of studie. Ik had zelfs de neiging om het onderzoek als *toets Artikel* uit te werken. Mijn houding viel in het kort te verwoorden als: "Waar doe ik het allemaal voor?".

Bij gebrek aan een alternatief heb ik dit schooljaar met nieuwe moed hervat. Na enige weken bleek er in een van de eerstejaarsklassen een zeer hoogsensitief meisje te zitten dat tot (ver) buiten haar klas voor veel consternatie zorgde op school. Ik ben voor dat meisje in de bres gesprongen, maar uiteindelijk hebben beslissingen op managementniveau er toe geleid dat het meisje van school is gegaan. De geschillen over passende zorgondersteuning met haar mentor, het zorgteam en het management waren een nare ervaring voor mij. Deze gebeurtenis was wel het kantelpunt voor mij om het onderzoek alsnog uit te werken en te presenteren.

Door alle commotie en emotionele betrokkenheid verliep mijn, gewoonlijk gestructureerde, aanpak van de uitwerking van het onderzoeksverslag erg chaotisch. Dankzij het ontvangen van constructieve feedback en ondersteuning uit zowel privé- als studiekekring kreeg ik de structuur weer te pakken. Hierdoor heb ik in ieder geval een persoonlijk doel (het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden) dat ik in mijn POP had gesteld, bereikt. Ik voel me nu zeker geen expert op dit gebied, maar het heeft mij een goede basiskennis verschaft voor toekomstige (onderzoeks)werkzaamheden.

Door de gebeurtenis besloot ik het onderzoek enkel te presenteren aan collega's welke niet a priori een reductionistische houding hebben ten opzichte van het onderzoeksthema. Dit is terug te zien in de overwegend positieve feedback (bijlage 11). De open mentaliteit van deze collega's geeft mij vertrouwen in een

verruimende kijk op gedrag- en leerproblematiek en op meer draagvlak hiervoor onde het motto 'samen sta je sterk'.

Een voor mijzelf bijkomstig positief effect is het verzoek van mijn direct leiding-gevende om Loopbaanbegeleiding mede te implementeren in de opleiding en collega's bij dit proces te begeleiden. Persoonlijk gezien geeft dit mij op professioneel vlak een nieuwe uitdaging. Belangrijker vind ik dat door het serieus nemen van loobaanbegeleiding er meer aandacht geschonken zal worden aan de (innerlijke) persoonlijkheid en hoe deze van invloed is op het schoolse functioneren van leerlingen in deze 'nieuwe' tijd.

Literatuurlijst

Academische bronnen:

Algemeen Nederlands Woordenboek (z.d.), <http://anw.inl.nl/article/nieuwetijdskind>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Andriessen, D., Onstenk, J., Delnooz, P., Smeijsters, H. & Peij, S. (2010). *Gedragcode praktijkgericht onderzoek voor het hbo*.

Aron, E. N. & Aron, A. (1997). Sensory-processing Sensitivity and its relation to introversion and emotionality. *Journal of Personality and Social Psychology*.

Aron, E. N. (1998). *The highly sensitive person. How to thrive when the world overwhelms you*. New York: Broadway Books.

Aron, E. N. (2002). *The highly sensitive child. Helping our children thrive when the world overwhelms them*. New York: Random House Inc.

Aron, E.N. & Aron, A. (2013). Tips for SPS research (Revised November 21, 2013) http://hsperson.com/pdf/Tips_for_SPS_Researchers_Nov21_2013.pdf, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Aron, E.N. (2007). Questionnaire (HSP-scale). http://hsperson.com/pdf/HSPSCALE_2007_research.pdf, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Aron, E.N. (2011). *Hoog Sensitieve Personen en psychotherapie. Handboek voor psychotherapeuten en patiënten*. Amsterdam: Arbeiderspers.

Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de & Teunissen, J. (2009). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv.

Banning, B.W.J.M. (2007). *Onderwijsdier in hart en nieren*. Budel: Damon

Bosman, A. (z.d.) Dr. Anna Bosman over het belang van meer kennis over hoogsensitiviteit. <http://www.eigentijdsekinderen.nl/AnnaBosman.htm>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Chen, X., Rubin, K. H., & Sun, Y. (1992). Social Reputation and Peer Relationships in Chinese and Canadian Children: A Cross-cultural Study. *Child Development*, 63, 1336-1343.

Claassen, W., Bruïne, E. de, Schuman, H., Siemons, H. & Van Velthooven, B. (2009) *Inclusief Bekwaam; Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs*; Apeldoorn: Garant

Damasio, A. R. (2006). Emotion and the human brain. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 935, p. 101-106.

Deci, E., & Ryan, R. (2000). The 'what' and the 'why' of goal pursuits: Human needs and the selfdetermination of behavior. *Psychological Inquiry*, 2000, 11, p. 227-268.

Decuyper, J-M. (z.d.). *Het laatste taboe**. http://dokterdecuyper.be/Teksten_NI/Het%20laatste%20taboe.pdf, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

EenVandaag (2009). Paranormale kinderen. http://www.eenvandaag.nl/index.php/criminaliteit/34248/paranormale_kinderen, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015
Geurts, T. (2010). *De ethische professionaliteit van de leraar. Een terreinverkenning*.

<http://www.thomgeurts.nl/index.php/2010/08/de-ethische-professionaliteit-van-de-leraar/>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Gortemaker, G. (2009). Hoogsensitiviteit bij Kinderen in het Speciaal (Basis)Onderwijs. *Masterscriptie, Radboud Universiteit Nijmegen, 2009.*

<http://www.annabosman.eu/documents/GabrielleGortemaker2009.pdf>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Hanegraaff, W. J. (1996). *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the mirror of Secular Thought.* Leiden/New York/Koln: Brill

Hattie, J. & Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research, March 2007, Vol. 77, No. 1, pp. 81-112*

Hendriksen, J. (2008). *Cirkelen rond Kolb. Begeleiden van leerprocessen.* Soest: Nelissen

Hijmans, E. & Wester, F. (2006). *Onderzoekstypen in de Communicatiewetenschap.* Alphen aan de Rijn: Kluwer.

<http://www.123test.nl/leerstijl> (z.d.), De leerstijltest. Geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aanval-op-schooluitval/inhoud/feiten-en-cijfers-schooluitval>

Jagiellowicz, J, Xu, X., Aron, A., Aron, E., Cao, G., Feng, T. & Weng, X. (2010). The trait of sensory processing Sensitivity and neural responses to changes in visual scenes. *Social Cognitive and Affective Neuroscience.*
<http://scan.oxfordjournals.org/content/early/2010/03/04/scan.nsq001.full>, geraadpleegd op 04-03-2015

Jeninga, J., 2014. In: Meersbergen E. van, Beets-Kessens, A., Jeninga, J., & Vroedt, B. de (2014, p. 10). Kegel van afstemming, in: *Van houding naar handelen-3: visie op sociale en emotionele competentieontwikkeling van de leerling.* Tilburg: Fontys OSO

Jong, B.D.H. de (2010) Temperament of stoornis? Hoogsensitiviteit in relatie tot AD(H)D en PDD-NOS. *Master Scriptie Universiteit van Tilburg*

Kallenberg, T. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek. Een handreiking voor leraren.* Utrecht: ThiemeMeulenhoff

Keulemans, M. (2003). Jagen op psi – Nederlandse parapsychologie bestaat 75 jaar. *Interview met hoogleraar parapsychologie D. Bierman,*
<http://www.npowetenschap.nl/nieuws/artikelen/2003/april/Jagen-op-psi.html>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Klages, W. (1978). *Der sensible mensch, Psychologie, Psychopathologie, Therapie.* Stuttgart: Enke, ontleend aan: www.seminare-ps.net 2005

Korthagen, F. & Vasalos, A. (2007). Kwaliteit van binnenuit als sleutel voor professionele ontwikkeling. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 28 (1), p. 17-23

Korthagen, F. (2001). *Waar doen we het voor? Op zoek naar de essentie van goed leraarschap.* Utrecht: WCC

Kvale, S. (1996). *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing.* Thousand Oaks: Sage Publications.

Lange, R. de, Schuman, J., Montesano, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals.* Antwerpen/Apeldoorn: Garant

- Leent, T. van (1991). *De aarde is 'slechts'een leerschool*. Eeserveen: Akasha.
- Litosseliti, L. (2003). *Using Focus Groups in Research*. Londen: Continuum.
- Lommel, P. van (2007). *Eindeloos bewustzijn. Een wetenschappelijke visie op de Bijna doodervaring*. Kampen: Ten Have
- Nanninga, R. (2008). Paranormale kinderen – Geesten als onzichtbare vriendjes. <http://www.skepsis.nl/paranormale-kinderen.html>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015
- Nelissen, J.M.C. (2008). Intuïtie: over intuïtie en probleemoplossen. <http://www.fi.uu.nl/publicaties/literatuur/7083.pdf>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015
- O'Leary, Z. (2014). *The Essential Guide to Doing Your Research Project*. Londen: SAGE.
- Otter, M. den, (2009). Perspectief op inclusief, een passende uitdaging. In: Lakerveld J. van & Otter, M. den, *Perspectief op inclusief, vruchten van praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Garant.
- Pfeifer, S. (2004). Hooggevoelige mensen: leven tussen gave en kwetsbaarheid. Heerenveen: Uitgeverij Jongbloed.
- Regt, H. de (2010). Debat over paranormale kinderen. http://pauwenwitteman.vara.nl/Artikel.4215.0.html?tx_ttnews%5Btt_news%5D=19252&cHash=28d17cb9ef629a05f207b4a2a954f165/, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015
- Schuman, H. (2007). Passend Onderwijs - pas op de plaats of stap vooruit? *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 46 , p. 267- 280.
- Smolewska, K.A., McCabe, S.B. & Woody, E.Z. (2006). A psychometric evaluation of the Highly Sensitive Person Scale: The components of sensory-processing Sensitivity and their relation to the BIS/BAS and Big Five. *Personality and Individual Differences*, 40, 1269-1279
- Stevens, L. (1997). *Overdenken en doen*. Den Haag: Procesmanagement Primair Onderwijs.
- Stevens, L. (2014). *Vertrouwen en zelfvertrouwen als kwaliteiten van ontwikkeling en leren*. Van: <http://wij-leren.nl/zelfvertrouwen.php>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015
- Swaab, D. F. (2010). *Wij zijn ons brein. Van baarmoeder tot Alzheimer*. Antwerpen/Amsterdam: Contact
- Thomas, J. M. (2011). *An examination of the effectiveness of an early truancy intervention for reducing chronic absenteeism amongst at-risk students through the use of regression discontinuity analysis*. Louisiana: University of Akron
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Tinga, F., & Ormel, J. (2010a). Truancy in late elementary and early secondary education: The influence of social bonds and self-control— the TRAILS study. *International Journal of Behavioral Development*, 34 (4), pp. 302–310.
- Vloedgraven, L. (2010). Hoogsensitiviteit bij kinderen in het speciaal (basis)onderwijs. *Masterscriptie, Radboud Universiteit Nijmegen, 2010*. <http://www.annabosman.eu/documents/LotteVloedgraven2010.pdf>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015
- www.groene.nl (2008). Kiezen volgens intuïtie. *Interview met Ap Dijksterhuis door M. Kaan*, <https://www.groene.nl/artikel/kiezen-volgens-intuïtie>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Parapsychologische bronnen:

Gerding, H. (2009) Buitengewone ervaringen: pathologisering versus emancipatie. http://www.cgjung-vereniging.nl/home/files/hans_gerding.pdf, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

McClenon, J., Roig, M., Smith, M. & Ferrier, G. (2003). The coverage of Parapsychology in Introductory Psychology Textbooks. *Journal of Parapsychology*, 67, 167-179.

Radin, D.I. (2006). *Entangled Minds. Extrasensory Experiences in a Quantum Reality*. New York: Paraview Pocket Books

Rivas, T. (2004) *Encyclopedie van de parapsychologie van A tot Z*. Rijswijk: Elmar

Alternatieve bronnen:

Atwater, P. (2005). *Beyond the Indigo: the new children and the coming of the fifth World*. Rochester, Vermont: Bear & Company.

Carroll, L. & Tober, J. (2000). *De Indigokinderen – een nieuwe generatie dient zich aan*. Barchem: Petiet

Davis, R. & Braun E. (2004). *De gave van leren. Nieuwe methoden om leerstoornissen te overwinnen, ADD, rekenproblemen, ADHD, schrijfproblemen*. Delft: Elmar.

Fisscher, T. (2002). *Kristalkinderen*. Eeserveen: Akasha

<http://www.nieuwetijdskind.com/regenboog-kinderen/> (2013. Regenboogkinderen – de 3^e generatie kinderen, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Jager, B. (1998). *Het intuïtieve kind in het Aquariustijdperk*. Deventer: Ankh-Hermes

Jong, C. de (2002). Scriptie: Ontmoetingen op de kruising van tijden. In: Bos-Vlugt, E. (2008). *Hooggevoeligheid op de basisschool*. <http://www.vereniginghooggevoelig.nl/wetenschappelijk/BosVlugt2008.pdf>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Kribbe, P. (2009). *Bezielde leven – Boodschappen voor een nieuwe tijd*. Houten: Zwerk Uitgevers

Lauren, P. (2003). *De sterrenkinderen zijn onder ons*. Barchem: Petiet

Muijsert, C. (2004). *Ieder kind in zijn eigen kracht*. Deventer: Ankh-Hermes

Muijsert, C. (2011). Nieuwetijdskinderen praktijkervaring door Carla Muijsert. <http://www.nieuwetijdskind.com/nieuwetijdskinderen-praktijkervaring-door-carla-muijsert/>, geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

Muijsert, C. (2013). *Nieuwetijdskinderen – het intuïtieve kind in gezin, onderwijs en hulpverlening*. Utrecht: VBK Media

Nieuwenbroek, S. (2006). *Hoogsensitieve leerlingen*. Esch: Quirijn.

Stolp, H. (2010). *De levensopdracht van nieuwetijdskinderen. Wie ze zijn en wat ze ons leren?* Deventer: Ankh-Hermes

Tappe, N.A. (1986). *Understanding Your Life Through Color. Concepts in Color and the Aura*. Addison, Texas: Aqua Libris Publishing Company.

Veen, G. van der (2015). *Gevoeligheid in de klas; herkenning en begeleiding van hoogsensitieve en hoogstimulatieve kinderen op de basisschool*. Zwolle: 248Media.

Virtue, D. (2005). *Indigo, Crystal and Rainbow children. A Guide to the New Generations of Highly Sensitive Young People*. Carlsbad, California: Hay House Inc.

Wierenga, P. (2002). *Nieuwetijdskinderen – tussen verwachting en vervulling*. Ommen: Tasso

Wierenga, P. (2013). *Voeden en opvoeden van Nieuwetijdskinderen*. Nijkerk: Van Brug

www.lihsk.nl/kenmerken-3 (z.d.). Kenmerken. Geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

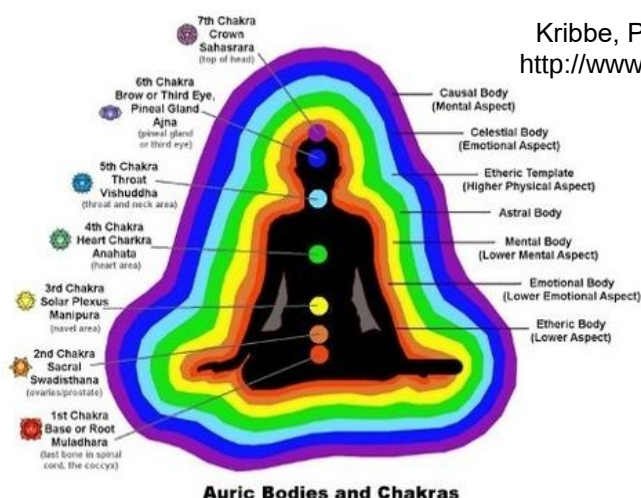
www.lihsk.nl/stoornissen (z.d.). Stoornissen in relatie tot hoogsensitiviteit.
Geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

www.stichtingbeelddenken.nl (z.d.) Geraadpleegd tussen februari en oktober 2015

BEGRIPPENLIJST

pag.

1	NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie; beoordeelt de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen (https://www.nvao.net/over-nvao)
2	AD(H)D	Attention Deficit/Hyperactivity Disorder (aandachtstekort-stoornis met hyperactiviteit. Kinderen met ADHD hebben vaker en sterker dan andere kinderen problemen met: - aandacht en concentratie - hyperactiviteit - impulsiviteit - regelfuncties Bij kinderen die niet hyperactief zijn wordt vaak gesproken van ADD. (http://www.steunpuntadhd.nl/is-het-adhd/wat-is-ad(h)d)
3	- ASS - PDD-nos - Syndroom van Asperger	Autisme Spectrum Stoornissen; het betreft een aangeboren stoornis. Genetische kwetsbaarheid en (vroeg) omgevingsfactoren zorgen voor een verstoorde ontwikkeling van hersenen en informatieverwerking. Naast klassiek autisme worden ook Asperger en PDD-NOS (Pervasive Development Disorder-Not Otherwise Specified) tot ASS gerekend. Kenmerken: - beperkingen in de interactie - een gestoorde communicatie - zich herhalende stereotiepe patronen van gedrag, belangstelling en activiteiten - informatieverwerkings- en integratieproblemen (http://www.leokannerhuis.nl/autisme/wat-autisme)
4	Chakra	Energieveld rondom de mens, dat niet waar te nemen is met de zintuiglijke ogen. Deze subtiele materie bevat informatie over de innerlijke gesteldheid, talenten en psychische blokkades.
5	Aura	De opbouw van een aura: de zeven hoofdchakra's Binnen het energieveld van de mens worden zeven chakra's onderscheiden, voor te stellen als een trechtervormige draaikolk van energie. Chakra's vormen een soort brug tussen psychische energie (innerlijke gevoels- en gedachtelevens) en de materiële werkelijkheid (de uiterlijke wereld).

Auric Bodies and Chakras

Kribbe, P. (2014) Over aura's , chakra's en auralezen.
<http://www.nieuwetijdskind.com/aura-chakra-auralezen/>

<https://www.quora.com>

-
⁶ DSM III (1980)
DSM IV (1994) | <i>Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders</i>
Amerikaans handboek dat in de meeste landen als standaard in de psychiatrische diagnostiek dient.

American Psychiatric Association (APA) |
|--|---|
-
⁷ NLD	Het syndroom van Nonverbal Learning Disorders (NLD) is een neurologische stoornis. De verwerking van non-verbale informatie of feedback over de prestaties die geleverd worden en vanuit de hersenhelft worden aangestuurd, is in verschillende mate verstoord, waardoor problemen ontstaan op het gebied van visueel-ruimtelijke, intuïtieve, organisatorische, evaluatieve, en samenhang brengende functies.

http://landelijknetwerkautisme.nl/wat-is-nld/ |
|------------------|---|
-

SAMENVATTINGEN LITERATUUR NIEUWETIJDSKINDEREN

Bron: bol.com

Auteur: Berend Jager (1998)

HET INTUÏTIEVE KIND in het Aquariustijdperk

Waarom huilde Janine als baby zo langdurig dat haar ouders er wanhopig van werden? Hoe kan het dat ze als kleuter van vier uitspraken doet die haar omgeving verbazen? Wat bedoelt ze als ze zegt dat ze uit het licht komt? Hoe kan ze weten wat haar moeder denkt? Janine is een nieuwwetijdskind. In deze tijd worden er vele geboren: kinderen met een bijzonder ontwikkeld bewustzijn. Het zijn, wat men wel eens noemt, 'oude zielen'. Ze komen uit een hoge sfeer en hebben voor hun geboorte een bijzonder zware taak op zich genomen: de mensheid te helpen op aarde een sfeer van harmonie, vrede en geluk te creëren. Al van jongs af aan zijn de meesten zich van hun hoge roeping bewust. Maar de tegenstelling tussen de warme, lichte sfeer waarin ze voor hun geboorte verbleven en de koude, donkere aardse sfeer is voor velen van hen dikwijls te groot. Vandaar het intense verdriet en de wanhoop om wat verloren ging. Over dit soort kinderen gaat dit boek. Het geeft informatie over de psychische achtergronden, het bijzondere bewustzijn, de wijze van waarneming van deze kinderen. En ook over de problemen waarmee zowel deze kinderen als hun omgeving geconfronteerd worden. Het boek gaat ook in op de vraag hoe deze kinderen zouden moeten worden benaderd. Voor allen die met kinderen omgaan, ouders, opvoeders en hulpverleners, kan het daarom een belangrijke informatiebron zijn.

Lewis Carroll & J. Tober (2000)

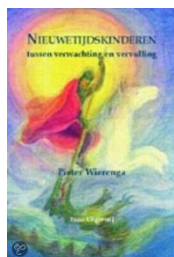
De Indigokinderen – een nieuwe generatie dient zicht aan

Je mag ze je liefde schenken, maar niet je gedachten opdringen, want zij hebben gedachten van zichzelf.....
Kahlil Gibran

Indigokinderen vertonen geheel nieuwe en ongebruikelijke psychologische eigenschappen en een gedrag en bewustzijn die niet eerder in de geschiedenis werden aangetroffen. Hun bijzondere gedragspatronen vergen van ouders en opvoeders nieuwe methoden van benadering. Het boek bevat een groot aantal bijdragen van een zeer uiteenlopend gezelschap van deskundigen, die een aantal puzzels rond deze nieuwwetijdskinderen proberen op te lossen zoals:

- * tonen hedendaagse kinderen ons hoe de mensheid is geëvolueerd?
- * zijn deze kinderen intelligenter dan wij waren op die leeftijd?
- * waarom lijken veel kinderen vandaag de dag er op uit om onze samenleving om te gooien?
- * zijn onze kinderpsychiaters ten onrechte bezig deze kinderen als "onaangepast", hyperactief, lijdend aan concentratieproblemen, te behandelen met chemische middelen?

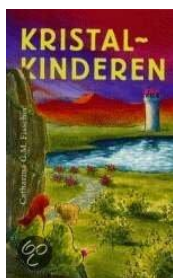
Verdiene deze kinderen, die mogelijk geboren worden met een speciaal bewustzijn en inzicht, niet eerder een buitengewoon liefdevolle erkenning van hoe bijzonder ze zijn?

P. Wierenga (2002)

NIEUWETIJDSKINDEREN tussen verwachting en vervulling

Nieuwetijdskinderen krijgen tegenwoordig veel aandacht. Ze zouden lastig zijn, onhandelbaar soms, maar ook intuïtiever en zelfs paranormaal. Ze accepteren weinig gezag, ook van ouders. Een nieuwwetijdskind heeft grenzen nodig, zodat het werkelijk contact voelt met de ouders; werkelijk gezien, gehoord en gevoeld wordt. En het heeft aandacht nodig voor wat het zelf toont in plaats van afwijkingen van de normen - desnoods met psychofarmaca - de kop in drukken. Dit boek laat zien hoe funest verkeerde aanpassing en inperking is voor kinderen van deze tijd en geeft wegen ter verbetering. Het doet recht aan alle aspecten van het kind-zijn en doet een appèl aan ons, volwassenen, om het kind in onszelf de ruimte te geven. Wierenga maakt korte metten met de "bijzonderheid" van deze kinderen in de ogen van zweverige opvoeders. Vanzelfsprekend sneuvelen daarbij de nodige heilige huisjes.

T. Fisscher (2002)
Kristalkinderen

Het gezicht van de marktkoopvrouw weerspiegelt zich in een kristalhelder wateroppervlak. De glazen kralen van Stella's ketting liggen als bevroren waterdruppels in een krans om haar heen. De vrouw roept iets. Ze beweegt haar armen door de lucht. Iets zwarts en vormeloos nadert. Het komt dichterbij, dichterbij. De vrouw wijst naar haar hals. Haar armen gaan wild heen en weer. Dan verandert haar gezicht: betoverend mooi, als van een engel. Maar het zwarte komt dichterbij... Ineens hoort Stella een luide, hartverscheurende schreeuw. Het is de stem van Gitta...

Stella, Margerita en Gitta zijn drie hartsvriendinnen. Vaak komen ze samen in een tot speelhut verbouwde duiventil. Op een keer gaan ze er stiekem naartoe: 's nachts, bij volle maan. Wat ze niet kunnen vermoeden is dat ze daardoor in een spannend en mysterieus avontuur verzeild raken... Voor kinderen boven de negen jaar en voor alle grote mensen die van wonderlijke verhalen houden.

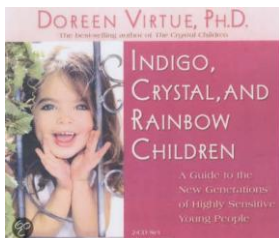

P. Lauren (2003)
De sterrenkinderen zijn onder ons

Sterrenkinderen zijn evenwichtige, creatieve, zeer gevoelige wezens die vervuld zijn van liefde en wijsheid. Ieder van hen houdt in zijn of haar hand een stukje van de Goddelijke Puzzel.

Kennelijk bezitten ze ook nog eens de capaciteit om de puzzel af te maken en ons te begeleiden naar een gouden eeuw van vrede.

Tijdens haar verblijf in meer dan 12 landen heeft Phoebe Lauren - een Amerikaanse die ook regelmatig in Nederland is - veel Sterrenkinderen ontmoet. Er is iets bijzonders in hun ogen: een uitdrukking, een verlangen, misschien zelfs een verdriet. Op een of andere manier schijnen ze haar om hulp te vragen. Een droom gaf haar enkele jaren geleden de zekerheid dat dit een deel was van haar aardse missie.

D. Virtue (2005)
Indigo, Crystal, and Rainbow Children

Sensitive Children are often misdiagnosed with ADD and autism, and they sometimes have difficulties at school and at home. In this informative and entertaining live lecture captured on a two CD programme, Doreen Virtue discusses natural and spiritual methods to help the indigo, Crystal and Rainbow children live happier lives.

H. Stolp (2010)
**De levensopdracht van Nieuwtijdskinderen.
Wie ze zijn en wat ze ons leren.**

Nieuwtijdskinderen staan bekend als druk en chaotisch. Ook zijn ze gevoeliger dan kinderen uit vroegere generaties. Dat komt omdat hun geestelijke lichamen een beetje zijn gaan 'lubberen' en niet meer zo vast aan het fysieke lichaam zitten. De gevoeligheid van nieuwtijdskinderen moeten we liever niet bestrijden met ritalin, we moeten integendeel de samenleving zo omvormen dat nieuwtijdskinderen zich hier welkom voelen en hier kunnen leven, zonder als ziekelijk, afwijkend of wat dan ook bestempeld te worden.

Wanneer we voor deze weg kiezen, zullen de nieuwtijdskinderen zelf onze samenleving gaan omvormen tot een wereld zonder scheidsmuren, zonder dogma's en met mensen die denken met hun hart en niet alleen met hun hoofd. Dat leidt uiteindelijk tot een nieuwe geneeskunde, een nieuwe economie, rechtspraak en ga zo maar door. Nieuwtijdskinderen zullen door hun unieke wezen een groot aandeel hebben in het omvormen van onze samenleving

C. Muijsert – Van Blitterswijk (2013)

Nieuwetijdskinderen – het intuïtieve kind in gezin, onderwijs en hulpverlening

De kinderen van deze tijd zijn 'anders'. We kunnen er immers niet langer omheen dat steeds meer kinderen met hun uitspraken en handelingen ons iets proberen duidelijk te maken.

De eigenschappen en gedragsuitingen die ze laten zien horen bij een spiritueel mensbeeld. Ze maken ons duidelijk dat ze eerder vanuit hun intuïtie dan vanuit een verstandelijk beredeneren leven en dat ze zich heel bewust zijn van zichzelf. Dit boek gaat over de vraag wat dit precies betekent.

De kinderen van vandaag passen niet altijd in ons maatschappelijk model. Als we dit wel van hen verwachten, zijn daar consequenties aan verbonden. Zo

vallen steeds meer kinderen in het onderwijs met leer- en gedragsproblemen buiten de boot.

Ze komen in de hulpverlening terecht met verschijnselen van dyslexie, ADHD of autisme. We zien dus de groep 'probleemkinderen' met de dag groter worden, terwijl we juist zulke mooie kinderen hebben!

Carla Muijsert is medeoprichtster en bestuurslid van het Platform Nieuwetijdskinderen. Ze gebruikt haar ervaringen als moeder, therapeut en woordvoerder van het Platform om op een concrete wijze woorden te geven aan wat veel mensen bij hun kinderen, maar ook in zichzelf, herkennen.

Ze geeft duidelijk uitleg over hoe intuïtieve mensen de wereld ervaren, welke kwaliteiten ze hebben en hoe ze in de problemen kunnen komen. Doordat bij ieder onderdeel voorbeelden uit de dagelijkse praktijk gegeven worden, biedt het veel praktische mogelijkheden om op andere manieren met kinderen om te gaan en is het voor een breed publiek toegankelijk.

G. van der Veen (2015)

Gevoeligheid in de klas.

Herkenning en begeleiding van hooggevoelige en hoogstimulatieve kinderen op de basisschool.

Eén op de vijf leerlingen in de klas is een gevoelig kind: empathisch, sociaal, creatief en erg open voor indrukken en prikkels. Een dergelijk kind kan de schoolomgeving soms als overweldigend en onveilig ervaren. Met gevolg dat het kind zich vooral druk en opstandig of juist kwetsbaar en angstig gedraagt en de schoolresultaten achterblijven bij de verwachtingen. Met enkele kleine aanpassingen kan een gevoelig kind zich al een stuk veiliger voelen in de klas. De auteur maakt onderscheid in leerlingen die 'stil'-gevoelig

(hooggevoelig) en die 'druk'- gevoelig (hoogstimulatief) zijn. Een dergelijk

onderscheid is gewenst, omdat de aard van de gevoeligheid verschilt en daarmee ook de aanpak en de houding naar de leerling toe.

Dit boek maakt duidelijk hoe je gevoelige kinderen in de klas kunt herkennen, wat hun kwaliteiten en hun valkuilen zijn en bij welke begeleiding zij zich het meest gekend en gesteund weten, zodat hun onderwijsplek veilig genoeg is om zich optimaal te kunnen ontwikkelen. De uitleg in dit boek is praktisch, de vele tips en voorbeelden halen de praktijk dichtbij. 'Gevoeligheid in de klas' is bedoeld voor leerkrachten en intern begeleiders in het basisonderwijs. Maar ook voor ouders met een gevoelig kind op de basisschool biedt dit boek waardevolle informatie.

Gerarda van der Veen (1968) is mede-oprichter van het Landelijk informatiepunt Hoog Gevoelige Kinderen (LiHSGK), dat sinds 2004 bestaat. In Nederland heeft zij pionierswerk verricht door hooggevoeligheid bij kinderen op praktische wijze onder de aandacht te brengen bij ouders en leerkrachten. Zij schreef diverse brochures, een werkboek voor kinderen en is hoofdredacteur van het LiHSGK-magazine HSK-XL. Haar veelgelezen boek Wegwijs in hooggevoeligheid gaat over het herkennen en opvoeden van hooggevoelige kinderen.

KENMERKEN HOOGSENSITIVITEIT*Bron: www.lihsk.nl/kenmerken (z.d.)***HOOGSENSITIVITEIT - kenmerken:****LICHAMELIJK – fysieke lichaam inclusief zintuigen**

- veel zien, kleine veranderingen waarnemen
- graag 'langs de kant' staan om te observeren
- scherp horen, bijvoorbeeld geluiden snel 'hard' noemen
- geïrriteerd zijn door kleine ongemakken, zoals een natte mouw of labeltjes in kleding
- intens reageren op lichamelijke pijn
- subtiele geur- en smaakverschillen onderscheiden
- gevoelige ogen, bijvoorbeeld licht snel 'fel' noemen

MENTAAL – denken, leren, informatieverwerking

- een goed geheugen hebben
- voor de leeftijd over een grote woordenschat beschikken
- snel van de ene gedachte naar de andere associëren
- diepzinnige vragen stellen
- eindeloos willen weten 'waarom'
- beter zijn in taal dan in rekenen
- een goed gevoel voor vreemde talen hebben
- kennis op school niet letterlijk willen/kunnen reproduceren, maar liever creatief toepassen
- moeite hebben met structureren en organiseren
- een hekel hebben aan oefenen en herhalen

EMOTIONEEL – gevoelens, omgang met anderen

- aanvoelen van stemmingen en emoties
- zich snel zorgen maken
- toetrekken naar kinderen die enigszins buiten 'de groep' vallen
- behoefte hebben aan een rustige omgeving met niet te veel mensen
- moeite hebben met veranderende omstandigheden
- de kwetsbaarheid van anderen zien en begrijpen
- tijd nodig hebben om aan een nieuwe situatie of omgeving te wennen
- inlevingsvermogen, zich goed kunnen verplaatsen in de gevoelens van anderen
- niet van verrassingen houden
- op jonge leeftijd al in staat zijn tot zelfreflectie
- niet in het middelpunt van de belangstelling willen staan

SPIRITUEEL – besef van een zingevende context, eventueel vallend buiten de grenzen van het direct waarneembare

- eigen wijsheid, heel gericht de eigen weg volgen
- vol levenslust, heel blij en enthousiast kunnen zijn
- zeer hechten aan de waarheid
- gericht zijn op liefde, harmonie en vrede
- diep nadenken over levensvragen
- sterke binding hebben met de natuur (planten, dieren)
- blijf geven van respect voor het leven en voor andere mensen
- wat tegenover elkaar staat tot harmonie (willen) brengen

LEERSTIJLEN VAN KOLB

Bron: *Cirkelen rond Kolb. J. Hendriksen (2008)*

Leerstijlen zijn verschillende manieren van leren. Volgens Kolb maakt iedereen gebruik van alle **leerstijlen**, maar is er meestal een voorkeur voor één of twee leerstijlen. Kolb onderscheidt vier leerstijlen en leerfasen in het leerproces:

leerstijl	leerfase
doener (feeling); accommoderen (aanpassen)	1) concreet ervaren
denker (watching); assimileren (in zich opnemen)	2) waarnemen en overdenken (reflecteren)
bezinner (thinking); divergeren (creëren van ideeën)	3) abstracte begripsvorming
beslisser (doing); convergeren (selecteren van ideeën)	4) actief (gestructureerd) experimenteren

Doener – Leerstijl: accommoderen

Karakteristieken: Wat is er nieuw? Ik ben voor alles in. Directe ervaring. Dingen doen. Nieuwe ervaringen. Oplossen van problemen. In het diepe gegooid worden. Een uitdagende taak.

Denker – Leerstijl: assimileren

Karakteristieken: Hoe is dat met elkaar gerelateerd? Gestructureerde situaties/duidelijke doelstellingen (congres, boek). Relatie leggen met reeds opgedane kennis. Intellectueel uitdagende situaties. Kans vragen te stellen. Basis en logica etc. te achterhalen. Theoretische concepten en modellen.

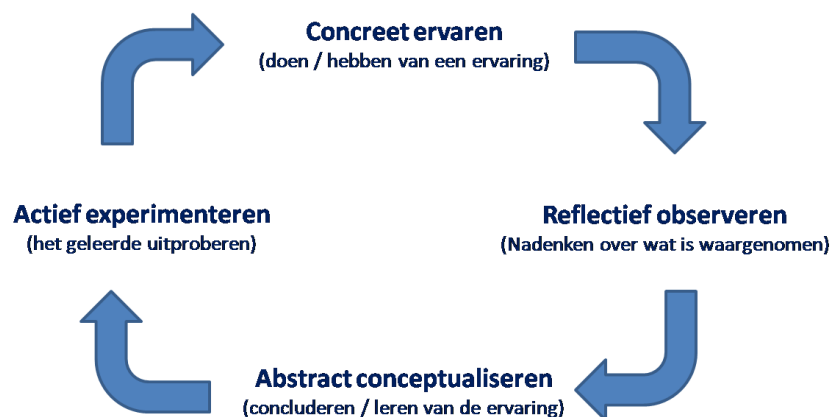
Bezinner (Dromer) – Leerstijl: divergeren

Karakteristieken: Ik wil hier even over nadenken. Tijd krijgen voor activiteiten. Achteraf nadenken over acties. Eerst denken, dan pas doen. Beslissingen nemen zonder limiet en tijdsduur.

Beslisser – Leerstijl: convergeren

Karakteristieken: Hoe kan ik dit toepassen in de praktijk? Activiteiten met een duidelijke link tussen leren en werken. Gericht kunnen zijn op praktische zaken. Technieken met duidelijke praktische voorbeelden. Dingen uitproberen/oefenen onder begeleiding van een expert.

Volgens Kolb herhalen de **leerfasen** zich voortdurend en (meestal) opvolgend (**leercyclus**). Het hoogste leerrendement kan volgens hem gehaald worden, indien alle fasen in het leerproces worden doorlopen.

HOOGSENSITIVITEIT IN RELATIE TOT STOORNISSEN

(schematische weergave)

Bron: <http://www.lihsk.nl/vergelijking-met-stoornissen/> (z.d.)

1) = overeenkomst(en)

2) = verschil(len)

	hoogsensitiviteit	ADHD
1)	- gevoelig voor storende invloeden (harde geluiden, fel licht, veel mensen, kriebelende kleren) waardoor snel overprikkeling ontstaat	
2)	- geeft duidelijk blijk van inzicht in de situatie - is goed te corrigeren; goed in staat om wenselijk gedrag aan te leren - is in staat tot zelfreflectie	- niet goed kunnen waarnemen wat er met hem/haar gebeurt - moeilijk te corrigeren gedrag - ongenueanceerd of oppervlakkig reageren op de vraag wat hij/zij doet en waarom

	hoogsensitiviteit	ADD
1)	- is rustig, sociaal, gevoelig, betrokken - blijft graag op de achtergrond - absorbeert veel informatie uit directe omgeving; voelt zich snel overspoeld door indrukken - gevoelig voor licht, geluid en geuren	
2)	- geeft duidelijk blijk van inzicht in de situatie - is goed te corrigeren; goed in staat om wenselijk gedrag aan te leren - is in staat tot zelfreflectie - groot empathisch vermogen	- minder controle op externe impulsen - geen grip op onrustige gedachten - moeite met verbanden leggen - moeite met creatief toepassen van kennis - niet in staat om op dieper niveau in te leven in andere mensen en zaken

	hoogsensitiviteit	PDD-nos
1)	- moeite hebben met veranderingen - snel afgeleid door harde geluiden, kriebelende kleren en lichamelijke pijn	
2)	- geeft zelf duidelijk aan wat er gebeurt en waarom hij/zij iets doet - staat open voor uitleg over lastige situaties - sociaal sterker ontwikkeld	- moeite met het leren van omgaan met lastige situaties, reageert heftig, gefixeerd en moeilijk bij te sturen - moeite met sociale informatie, non-verbale communicatie en het leggen van contact

	hoogsensitiviteit	Syndroom van Asperger
1)	- verbaal vaardig - eigenwijs en koppig	
2)	- intelligentie harmonischer ontwikkeld (makkelijk associëren en diepgang) - sterk gevoel voor rechtvaardigheid, diep innerlijk weten en doorzien van onecht gedrag	- opgaan in één onderwerp - bang om grip op situatie te verliezen, behoefte aan voorspelbare situaties en houden niet van veranderingen, omdat ze die moeilijk binnen een bepaalde context kunnen plaatsen

	hoogsensitiviteit	Non-verbal Learning Disabilities (NLD)
1)	- kunnen zich goed uitdrukken, komen erg wijs over - gericht op omgeving, goed aanvoelen van andermans stemming, goede interpretatie van eigen gevoelens - snel overprikkeld	
2)	- contextgericht - erg creatief - overprikkeldheid veroorzaakt door een tijdelijke invloed aan indrukken waarvoor ze zich even willen afsluiten	- moeite om zaken te interpreteren, omdat de context hen ontgaat - gefrustreerd raken bij vrije creatieve opdrachten - schrikreactie ligt ten grondslag aan overprikkeldheid

BRIEF AAN OUDERS/VERZORGERS

Aan de ouders/verzorgers van

Naam leerling

Straatnaam, huisnummer

Postcode Woonplaats

Vestigingsplaats school, datum

Betreft: deelname leerlingenonderzoek

Geachte ouder/verzorger,

In verband met mijn studie Master Special Educational Needs houd ik een onderzoek naar leerlingenkenmerken in het MBO. In verband hiermee wordt uw zoon of dochter binnenkort uitgenodigd om op vrijwillige basis deel te nemen aan dit onderzoek.

Uiteraard wordt er uiterst zorgvuldig omgegaan met de uitvoering van het onderzoek en worden de verzamelde gegevens vertrouwelijk behandeld en anoniem verwerkt.

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van het onderzoek dan staat het u vrij om met ondergetekende contact op te nemen via het telefoonnummer:

Ik hoop u zo voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

A. de Rooij

docent & leerlingbegeleider

DIGITALE ENQUÊTE

Fijn dat je wilt meewerken aan het invullen van deze vragenlijst. De lijst bestaat uit 34 vragen. Het invullen van de vragenlijst kost ongeveer 10 minuten.

Neem de vragen rustig door en vink het antwoord aan dat het best bij je past. Het is belangrijk dat je alle vragen invult. De vragen kunnen niet goed of fout worden beantwoord. Elk ingevuld antwoord is goed!

Alle ingevulde gegevens worden vertrouwelijk behandeld en anoniem verwerkt.

Kruis het antwoord aan dat op jou van toepassing is:

1. Mijn naam is: _____
2. Mijn leeftijd is: ☐16 ☐17 ☐18 ☐19 ☐20
3. Ik volg de opleiding: ☐ Recreatie niveau 2
☐ Recreatie niveau 3/4
☐ Toerisme niveau ¾
4. Er is bij mij officieel vastgesteld:
 - ☐ geen diagnose
 - ☐ autisme ☐ Asperger ☐ PDD-NOS
 - ☐ ADHD ☐ ADD
 - ☐ dyslexie ☐ dyscalculie
 - ☐ faalangst ☐ een andere angststoornis
 - ☐ Anders, namelijk _____
5. Mijn leerstijl is:
 (https://qtrial2015az1.az1.qualtrics.com/SE/?SID=SV_dilIWzZ1jydH7Eh.)
 - ☐ beslisser ☐ bezinner ☐ doener ☐ denker

6. Geef in dit onderdeel jezelf een score volgens de onderstaande verdeling:

1	2	3	4	5	6	7
helemaal niet			gemiddeld			vaak

Kruis bij elke uitspraak de score aan die het best bij jou past:

6.1	Ik kan makkelijk overstuur raken door beelden, geluiden, geuren en smaakjes.	1	2	3	4	5	6	7
6.2	Ik merk hele kleine veranderingen in mijn omgeving op.	1	2	3	4	5	6	7
6.3	Het humeur van anderen heeft invloed op mij.	1	2	3	4	5	6	7
6.4	Ik ben gevoeliger voor pijn dan de meeste andere mensen.	1	2	3	4	5	6	7
6.5	Op drukke dagen wil ik me het liefst terug trekken om tot rust te komen (bijv. op mijn eigen kamer).	1	2	3	4	5	6	7
4.6	Het drinken van een energiedrankje, cola of koffie heeft effect op mijn gedrag.	1	2	3	4	5	6	7
6.7	Ik heb makkelijk last van fel licht, sterke/vreemde geuren, kriebelende kleding, naden in sokken of etiketjes in mijn kleding .	1	2	3	4	5	6	7
6.8	Ik ervaar altijd veel gevoelens.	1	2	3	4	5	6	7
6.9	Ik voel me ongemakkelijk bij harde geluiden (bijv. sirenes).	1	2	3	4	5	6	7
6.10	Ik kan erg blij of verdrietig raken van muziek of kunst.	1	2	3	4	5	6	7
6.11	Ik kan me soms zo opgelaten voelen dat ik liever even alleen wil zijn.	1	2	3	4	5	6	7
6.12	Ik ben heel nauwkeurig of voorzichtig als ik voor iets verantwoordelijk ben.	1	2	3	4	5	6	7
6.13	Ik schrik gemakkelijk.	1	2	3	4	5	6	7
6.14	Ik voel me gestrest als ik veel moet doen in een korte tijd.	1	2	3	4	5	6	7
6.15	Als anderen zich ergens niet op hun gemak voelen, maak ik het aangenamer voor hen (bijv. licht dimmen, stoel verzetten, muziek zachter zetten, enz.)	1	2	3	4	5	6	7
6.16	Ik raak geïrriteerd wanneer anderen mij veel dingen tegelijk willen laten doen.	1	2	3	4	5	6	7
6.17	Ik doe erg mijn best om geen fouten te maken of geen dingen te vergeten.	1	2	3	4	5	6	7
6.18	Ik kijk niet graag naar gewelddadige tv-programma's of youtube-filmpjes.	1	2	3	4	5	6	7
6.19	Ik word zenuwachtig als er om mij heen veel gebeurt.	1	2	3	4	5	6	7
6.20	Als ik erge honger heb en ik kan niet eten, raak ik uit mijn humeur of verlies ik mijn concentratie.	1	2	3	4	5	6	7
6.21	Ik kan niet goed tegen veranderingen in mijn leven.	1	2	3	4	5	6	7
6.22	Ik merk makkelijk geuren, smaken, (zachte) geluiden of kunstwerken op en kan er van genieten.	1	2	3	4	5	6	7
6.23	Ik vind het niet prettig als er veel tegelijkertijd gebeurt.	1	2	3	4	5	6	7
6.24	Ik organiseer mijn leven zo dat ik erg spannende of verwarrende situaties zoveel mogelijk kan voorkomen.	1	2	3	4	5	6	7
6.25	Ik kan niet goed tegen prikkels van buitenaf zoals harde geluiden, chaotische situaties, enz.	1	2	3	4	5	6	7
6.26	Ik word extra zenuwachtig en presteer slechter als iemand op mijn vingers kijkt of wanneer het om winnen gaat.	1	2	3	4	5	6	7
6.27	Mijn ouders en/of leraren vonden mij vroeger een gevoelig of verlegen kind.	1	2	3	4	5	6	7

7. Tot slot een laatste vraag:

Vink aan of je **WEL** of **NIET** bereid bent om deel te nemen aan een persoonlijk interview naar aanleiding van deze vragenlijst.

☐ Ik ben **WEL** bereid om aan een interview mee te doen.

☐ Ik ben **NIET** bereid om aan een interview mee te doen.

HARTELIJK BEDANKT VOOR HET INVULLEN VAN DE VRAGENLIJST!

POWERPOINTPRESENTATIE

Dia 1:

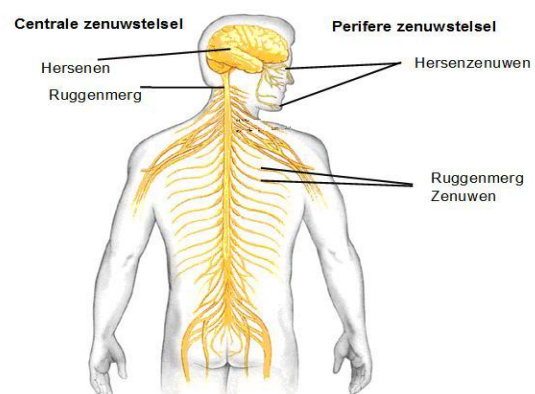

Yesterday we obeyed kings and bent our necks before emperors.
But today we kneel only to truth, follow only beauty,
and obey only love.
- Kahlil Gibran -

(Aron & Aron, 1998)

Dia 2:

HOOGGEVOELIGHEID (hoogsensitiviteit – hsp)

- Karaktereigenschap (bij mensen en dieren)
- Lichamelijk: een gevoeliger zenuwstelsel hebben
- In het dagelijks leven:
 - intens ervaren van zintuiglijke indrukken (horen/zien/voelen/ruiken/proeven)
 - intens ervaren = diepere informatieverwerking van alles wat je hoort / ziet / voelt / ruikt / proeft

Dia 3:

LICHAMELIJK

(www.lihsk.nl, z.d.)

- **scherpe zintuigen:**
 - zien: kleine veranderingen waarnemen; licht snel 'fel' noemen
 - horen: last van harde geluiden; horen van subtiele geluiden
 - ruiken en proeven: subtiele verschillen onderscheiden
 - voelen: snel geïrriteerd door etiketjes in kleding, naadjes van sokken, natte mouw, enz.
- graag (eerst) langs de kant staan om te kijken / observeren
- heftig reageren op lichamelijke pijn

(Wierenga, 2013)

- last hebben van lichamelijke aandoeningen (huiduitslag, hoofdpijn, darmproblemen, voedselallergieën, enz.)

Dia 4:

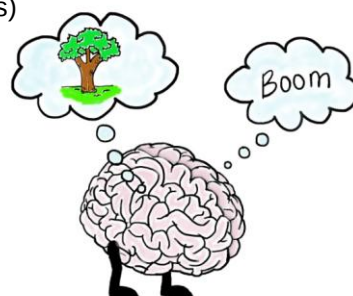
MENTAAL – denken, leren, informatieverwerking

- een goed geheugen hebben
- snel de ene gedachte aan de andere gedachte koppelen
- diepzinnige vragen stellen
(*Waarom...? / Wat gebeurt er als...? / Hoe zou het zijn als ...? / Wat zou...? / enz.*)
- moeite hebben met structureren en organiseren
- een hekel hebben aan oefenen en herhalen
- nieuwe leerstof liever creatief toepassen i.p.v. reproduceren (navertellen, namaken, kopiëren, precies nadoen)
- taalgevoelig (creatief zijn met taal)
- beter in taal dan in rekenen

(www.lihsk.nl, z.d.)

- moeite hebben met concentreren
- moeite hebben met veel instructies tegelijkertijd
- creatief en snel in het bedenken van oplossingen
- liever belevend dan begrijpend lezen
- niet in woorden denken, maar in beelden (plaatjes)

(Nieuwenbroek, 2006)

Dia 5:

EMOTIONEEL – gevoelens + omgang met anderen

(www.lihsk.nl, z.d.)

- je snel zorgen maken
- empathisch (je goed kunnen inleven in de ander) en begaan zijn met anderen
- makkelijk de stemmingen en emoties van anderen kunnen aanvoelen
- makkelijk de sfeer in een bepaalde ruimte kunnen aanvoelen
- (soms) behoefte hebben aan een rustige omgeving met niet te veel mensen
- moeite hebben met veranderingen; tijd nodig om hieraan te wennen
- niet houden van verrassingen
- liever niet in het middelpunt van de belangstelling willen staan
- goed in staat zijn tot zelfreflectie

- het moeilijk vinden om aan de eisen van anderen te voldoen

(Aron, 2002)

- het belangrijk vinden dat iedereen gewoon zichzelf is / kan zijn

(Stolp, 2010)

- het moeilijk vinden als anderen (ouders, leraren, je baas) de baas spelen over je

Dia 6:

SPIRITUEEL

- diep nadenken over levensvragen
- respect hebben voor het leven
- de waarheid erg belangrijk vinden
- harmonie, vrede en liefde belangrijk vinden
- je sterk verbonden voelen met dieren en de natuur
- eigen wijsheid hebben; je eigen weg willen volgen
-

(www.lihsk.nl, z.d.)

- eerlijkheid en rechtvaardigheid belangrijk vinden
- graag de wereld willen verbeteren
- een sterke intuïtie hebben
- paranormale vermogens hebben

(Stolp, 2010)

DATA FOCUSGROEP INTERVIEW - LICHAMELIJK

	OPMERKINGEN
SCHERPE ZINTUIGEN	<u>Algemeen:</u> - Ik raak mijn oriëntatie kwijt als er te veel prikkels om me heen zijn. - Het meedoen aan schoolfeestjes of -reisjes is heel vermoeiend voor mij waardoor ik erg hoofdpijn krijg.
zien	- Ik zie het meteen als er een bloempot is verplaatst. - Als er een poster scheef hangt, wil ik die het liefst eerst goed hangen, anders blijf ik daar maar aan denken.
horen	- Zelfs op een hardcore festival hoor ik andere bijgeluiden. - Ik raak geïrriteerd door drukke mensen; ze praten (schreeuwen) hard. - Als iemand zit te klikken met zijn balpen tijdens een toets kan ik me niet concentreren. - Als er een alarm afgaat, schrik ik me rot. - Hoge pieptonen vind ik verschrikkelijk.
ruiken	- Er hangt een vieze geur in lokaal 1.04. - Ik ruik alleen maar die geur en kan me niet goed concentreren.
proeven	- Eten dat 'oud' is, eet ik niet.
voelen	- Etiketjes knip ik er altijd meteen uit. - Ik ga naar huis om me om te kleden.
LANGS DE KANT STAAN / OBSERVEREN	- Ik weet meestal niet meteen hoe ik moet beginnen, ik kijk eerst wel even hoe anderen dat doen. - Ik vind het fijn om eerst na te denken over wat ik moet doen. Ik denk dan na over wat er allemaal bij komt kijken. - Ik begin meestal minder snel dan anderen, soms kijk ik het eerst bij anderen af. - Als ik een nieuw dansje moet leren, wil ik eerst weten hoe het helemaal gaat, daarna begin ik pas met oefenen.
LICHAMELIJKE PIJN	- Ik kan een drama maken van een klein wondje en kan me dan verder nergens op concentreren. - Ik ben doodsbang voor de tandarts.
LICHAMELIJKE AANDOENINGEN	- Ik heb vroeger heel erg last van eczeem gehad, van mijn hoofd tot aan mijn benen. - Mijn huid is droog en erg snel geïrriteerd. - Ik had medicijnen gekregen, omdat ik ziek was, maar ik werd er nog zieker van. Toen ik er mee gestopt was, was ik gelijk weer beter.

DATA FOCUSGROEP INTERVIEW - MENTAAL

	OPMERKINGEN
goed geheugen	- Ik onthoud ieder telefoonnummer: van mijn ouders, van het werk van mijn ouders, familie... - Ik heb dat heel erg met datums. Als iemand zegt wanneer hij jarig is, zegt hij het een keer, en dat vergeet ik dat nooit meer. - Als een datum belangrijk is, dan onthoud ik het wel. - Als je aan mij vraagt wat ik vorige week gegeten heb, dan weet ik dat niet, maar ik kan me wel herinneren dat ik in de viel, toen ik vier was, in Spanje. - Ik weet nog dat ik een watermeloenijsje heb gegeten toen ik vijf was. - Ik heb ook wel flashbacks. - Toen ik ongeveer één jaar was, heb ik mijn voet verbrand. Ik kan me nog precies het gevoel herinneren dat ik toen had en dat ik een rokje aan had met panty's. Ik weet dat ze in het ziekenhuis elke dag bij me kwamen met water.
snel gedachten associëren	- Ik heb altijd het complete plaatje in mijn hoofd. - Ik bedenk wat er allemaal zou kunnen gebeuren.
diepzinnige vragen	- Ik denk dat ik meer nadenk dan de meeste van mijn leeftijdgenoten. - Je kunt het niet over alles hebben met anderen. - Ik zoek liever contact met serieuze mensen. Ik heb geen zin in oppervlakkige gesprekken.
moeite structureren + organiseren	- Met huiswerk, en ik vind het moeilijk om dan door te zetten. (5x) - In mijn kledingkast ligt alles helemaal netjes op stapeltjes. - Boeken móeten recht in de kast staan. - Af en toe. - Als ik het écht leuk vind, dan kan ik het wel. - Als het moet, dan moet het, maar ik doe dan niet echt mijn best. - Ik zou het erg fijn vinden als de werkdruk, vooral rondom toetsweken, iets meer verdeeld zou kunnen worden. - Alles moet duidelijk van tevoren zijn aangegeven om zoveel mogelijk stress te vermijden. - De mogelijkheid geven om met mij een oplossing te zoeken.
moeite met concentreren	- De helft geeft aan langer dan gemiddeld over leren te doen doordat ze steeds afleidende gedachten hebben.
moeite met veel instructies	- Veel instructies ineens onthoud ik niet. Ik vind het fijner als de docent stap voor stap uitlegt. - Dat hangt van de lesstof af, of ik het leuk vind of niet. - Je moet eerst dingen laten inwerken op jezelf. Als je alles in één keer krijgt, dan lukt dat niet. - Ik onthoud dat niet echt, ik zie het wel. Ik vind het fijner als iemand het eerst voordoet of zo. - Omdat ik perfectionistisch ben, wil ik eerst weten wat ik precies moet doen.

hekel aan oefenen/herhalen	- Als ik bij het vak Entertainment een musical moet oefenen en spiegelen, en dan hebben we het al zo vaak gedaan, dan denk ik: 'Nee!, heb ik geen zin meer in, hoor. Laat maar lekker, ik weet het wel.' En dan gaat mijn concentratie met sprongen achteruit. Als ik dan mijn mond dicht moet houden, ga ik maar wat zitten tekenen of schrijven. - Ik moet wel echt veel leren en herhalen om een voldoende te halen. Anderen beginnen twee dagen van tevoren te leren en halen een voldoende. Dat is bij mij niet, dus moet ik dat maar accepteren. - Ja, het is zo irritant dat anderen de avond van tevoren leren en gewoon een acht halen. - Dat vind ik saai. Ik kan me dan niet lang concentreren. - Als het saai is, vind ik het moeilijk om me daar overheen te zetten.
reatief	- Ik hou van kunsten en zo..., het geeft afleiding. - Ik teken en schilder graag. - Ik teken altijd van die kleine tekeningetjes in mijn schrift.
creatief denken	- Bij de spelgroepjes waren de pistolen vergeten, toen ben ik naar de Jumbo gelopen en heb ik bananen gehaald. - Gewoon genoeg oplossingen bedenken! - Als de organisatie van een evenement verkeerd loopt, bedenk ik daar snel een oplossing voor. - Ik bedenk meestal meerdere oplossingen voor iets. - Dan ben ik ergens op bezoek en ga ik denken: "Hoe laat ga ik naar huis? Hoe ga ik naar huis? Ik kijk de naar de bustijden. Als die niet rijdt naar de treintijden of wat een taxi kost. Ik bekijk alle mogelijkheden en maak een hele planning." - Ik ben degene van mijn vriendinnen die altijd alles regelt. - Ik bedenk nooit één oplossing, altijd meerdere. Als de ene niet werkt, kan ik altijd de andere gebruiken.
leerstof creatief toepassen	- Je leert meer van ervaring. - Praktijk is altijd beter, vind ik. Je leert het gelijk. - Ik uit het boek, dan gebeurt er veel minder om me heen. Dat is veel rustiger. - 5x geeft voorkeur aan theorie leren uit boek / 6x voorkeur voor praktijk. - Als je iets voor Topo moet leren, bijv. Pont d'Arc, dan ga ik dat opzoeken. Dan heb je een plaatje en kun je zelf opschrijven hoe het er uit ziet. - Ik leer met het verhaal erachter, bijvoorbeeld: Eiffeltoren, ze ... die elk jaar opnieuw. De Fransen zelf haten die dingen. En net als met een kerk, er zit altijd een verhaal achter. - Het is net als met woorden, je gaat er je eigen beelden bij bedenken. - Ik leer het best met plaatjes erbij.
belevend lezen	- Ik houd niet zo van lezen. - Ik verzin liever zelf een verhaal.
taalgevoelig	- Ik schreef / schrijf altijd gedichtjes. - Het is leuk om nieuwe woorden te bedenken (straattaal). - Met een vriend verzin ik weleens rapteksten. - Mijn moeder zegt dat ik soms in het Engels praat tijdens het slapen. - Soms denk ik in het Duits. - Ik pak alle talen snel op, behalve Spaans ;-) - Ik ben tweetalig opgevoed, en in mijn hersens soms, dan weet ik het in mijn hoofd in de ene taal, maar niet in de taal die ik op dat moment spreek. - Ik heb dat ook met zinsopbouw: bij Turks is de grammatica net als bij Spaans, maar bij Nederlands of Engels is dat dan weer niet. - Soms ben ik in gesprek met iemand, en dan zit ik te denken: "Hoe zou het zijn als je nu iets in een andere taal zou zeggen?"
achterstand rekenen	- Ik raak afgeleid als ik met hulpmiddelen moet leren rekenen. - 7 leerlingen geven aan moeite te hebben met rekenen.

DATA FOCUSGROEP INTERVIEW - EMOTIONEEL

	OPMERKINGEN
algemeen	- Ik heb faalangstraining gehad voor het behalen van mijn rijbewijs. - Ik wil weglopen als iets me persoonlijk raakt. Het komt zo hard binnen. - Ik ben 2x gezakt op het vmbo door faalangst. - Leraren zouden rekening kunnen houden met de manier van kritiek geven, omdat dit erg persoonlijk opgevat kan worden. - Ik weet niet altijd of iemand iets als een grapje bedoelt of dat het werkelijkheid is. - Filmpjes die als educatief worden gezien, maar met schokkende beelden, bijvoorbeeld die betrekking hebben op zieke kinderen in Afrika, van tevoren aangeven. - Leraren op de hoogte stellen van hooggevoeligheid, zodat daar rekening mee wordt gehouden. - Als docenten merken dat iemand hooggevoelig is, vind ik dat hij dit moet bespreken en er rekening mee moet houden. - Ik weet niet of docenten rekening kunnen houden met hooggevoeligheid. Voor mensen die er veel last van hebben, is er speciaal onderwijs. Op basisscholen wordt er meer rekening gehouden met kinderen die ergens last van hebben. Ik heb geen idee hoe ze hier op een mbo rekening mee zouden moeten houden. - De ene leraar is nu eenmaal anders dan de andere; de ene houdt gewoon meer rekening met je dan de ander.
snel zorgen maken	- Ja, ik kan dan nergens anders meer aan denken. - Mijn gedachten staan nooit stil. - Ik kan er niet van slapen.
empathisch	- Ik weet meestal hoe een ander zich écht voelt. - Klasgenootjes zien pas dat er wat aan de hand is met een docent als ik uitgelegd heb wat er die dag dan anders is aan die docent. - Ik heb altijd wel in de gaten of het om mijn eigen gevoelens of die van de ander gaat. - Ik geef altijd wat als ik langs een zwerver kom. Dat is toch zielig.
sfeer in ruimte aanvoelen	- Ik kan me niet concentreren als ik merk dat er ruzie is in de klas. - Ik voel precies aan wat voor sfeer er is in mijn klas. - Ik raak gestrest als er een rotsfeer hangt. - Als ik een lokaal binnenkom, voel ik dat er wat aan de hand is geweest.
behoefte aan rustige omgeving	- Ik zit graag alleen op mijn kamer. - Ik ga tussendoor graag even naar buiten. - Ik houd niet van grote groepen, een paar man vind ik genoeg. - Ik kan er echt niet tegen als er te veel mensen om me heen zijn. - Ik heb niet zo'n behoefte aan veel vrienden. - Soms zou ik liever op de gang willen werken. - Ik werk niet graag in groepjes. - Ik kan niet tegen drukte en kleine ruimtes. - Een rustige omgeving waar ik mijn diploma kan halen zonder enige afleiding en waarbij het ten strengste verboden is om te praten of eventuele afleidende geluiden te maken. - Ik vind kleine klassen in een ruim schoolgebouw fijn met voldoende lichtinval en fijne temperaturen om in te werken (koud gebouw is onprettig).
moeite met veranderingen	- Bij een roosterwijziging krijg ik gelijk irritatie en denk ik: "Waarom doen ze dat nou?" - Dan moeten we naar een ander lokaal en moet ik mijn concentratie er weer helemaal bijpakken. - Ik raak in de war als er plotseling een andere docent de les doet. Bij dat bepaalde vak hoort die docent.

	- Ik vind het vermoeiend om steeds weer bij een andere docent te zitten. - Ik kan niet zo snel omschakelen van het ene naar het andere, maar met lessen op school heb ik daar niet zo'n last van. - Je verwachtingen zijn gewoon hoog. - Als iets op het laatste moment wordt afgezegd, baal ik daar flink van. - Ik bedenk gewoon: "Ik zit tot kwart over twee op school en ik zie wel wat er gebeurt." - Het is vooral in je eigen leven, als daar ineens iets verandert. - Die les valt eigenlijk uit, maar gaat dan blijkbaar toch weer door... Als dat telkens verandert, is dat erg verwarrend. - De eerste periode hadden we de ene docent. De tweede periode krijgen we ineens een andere docent voor hetzelfde vak en dan ben ik helemaal in de war. - Ik heb vooral moeite met veranderingen in mijn dagelijks leven, bijvoorbeeld als het sportseizoen ineens is afgelopen. - Als ik weet dat de verandering niet te lang duurt, valt het wel mee. Anders kan ik me wel gaan ergeren. - Het is niet makkelijk om op het laatste moment iets af te moeten zeggen. - Ik ga wel, ook al vind ik het eigenlijk niet leuk. Ik weet niet zo goed waarom.
niet van verrassingen houden	- Als iemand mij belt en zegt dat ik me moet klaarmaken, omdat we over vijf minuten naar Antwerpen gaan, krijg ik écht stress. Ik wil dan liever niet gaan. Ik moet dat gewoon een paar weken van tevoren weten, zodat ik daarvoor vanalles kan plannen. - Ik word dan onrustig en blijf liever de hele avond tv kijken in plaats van te moeten jagen om mee te gaan. - Ik denk dan: "Vandaag even niet!" - Het ene moment heb ik er hartstikke veel zin in, maar twee seconden later denk ik: "Ik blijf toch maar thuis". - 2 leerlingen geven aan juist wel van verrassingen/veranderingen te houden.
niet in middelpunt willen staan	- Ik vind het vreselijk om een presentatie te moeten doen. - Een presentatie in het Nederlands gaat wel, maar in het Engels vind ik het eng.
belangrijk dat iedereen zichzelf is	- Mensen moeten verhalen niet groter maken dan ze zijn. Gewoon echt overdreven! Kan ik echt niet tegen! - Ik houd niet van roddelen. - Ik kan me er aan irriteren als ik merk dat iemand niet zichzelf is. - Vertel gewoon de waarheid. - Je moet leerlingen de vrijheid geven vragen te beantwoorden.
voldoen aan eisen van anderen	- Ik ga wel vaak heel lang door, totdat ik op een gegeven moment móet denken: "Even goed genoeg nu!" - Ik zou het fijn vinden dat de mogelijkheid wordt gegeven om met mij naar een oplossing te zoeken. - Ik vind het fijn als de school mij serieus neemt. Een niet te grote school waar ik hulp kan vragen als dat nodig is, zoals ik dat nu ervaar. - Ik vind duidelijkheid erg belangrijk. Ik kan snel in de stress raken. Mijn concentratie is soms slecht door onduidelijkheid en door op het laatste moment toetsen en huiswerk opgegeven te krijgen.
moeite met autoriteit	- Ik kan er niet tegen als iemand tegen me zegt dat ik iets móet doen. Ik wil altijd mijn eigen ding doen. En als ik iets niet prettig vind, loop ik het liefst weg. - Als de reden erbij gezegd wordt waarom iets moet gebeuren, ook al is het niet leuk, dan vind ik het wel oké, dan zou ik het wel doen. - Ik zou er wel eerst zelf over nadenken als ik iets zomaar moet doen. Als het niet goed voelt, doe ik het niet. - Wanneer ik iets altijd op een bepaalde manier goed doe en er komt iemand die zegt dat het anders moet dan denk ik: "Houd je mond dicht!" Dan vind ik dat echt irritant. - Als ik iets honderdduizend procent zeker weet en iemand zegt dat het anders moet, dan loop ik gewoon weg. - Ook al staat iets in de boeken dan kijk ik wat het beste werkt in de praktijk. - Gelijk hebben is iets anders dan gelijk krijgen. Als ik weet dat ik gelijk heb, en

	anderen zeggen dat ook, dan laat ik maar zitten, want je krijgt je gelijk bij anderen toch niet. - Ik stop écht niet voordat ik mijn gelijk krijg! Als iemand me probeert iets wijs te maken, blijf ik doordrammen totdat ik gelijk krijg. - Mijn ouders... ik heb een jonger broertje, die doet niks in huis. Als ik niks doe in huis voel ik me gelijk zo schuldig, dus mijn ouders vragen eerder aan mij of ik de tafel wil dekken of zoiets. En ik doe dat dan, omdat ik me daar verplicht toe voel. En dan krijg je echt het gevoel dat het niet eerlijk is. - Iets doen omdat het zo hoort, is geen goede reden. Als ik mijn manier fijner vind... Niemand is de baas! - Het kan me niets schelen: mijn gevoel is mijn gevoel! - Als iemand gewoon netjes praatjes, dan wil ik er nog wel over nadenken. Anders denk ik gewoon: "Doei, ga maar lekker naar iemand anders toe die het voor je doet." - Gewoon zo dicht mogelijk bij jezelf blijven. - Bij mij ligt het eraan wie het zegt. Ik wil wel weten waarom iets zo hoort. Als het uitgelegd wordt, vind ik het meestal wel prima. - Als ik het gevoel heb dat iets niet klopt, dan zeg ik dat. Ook tegen een docent. - Als de docent moeilijk doet, zeg ik: "Ajuus!" en dan ben ik weg.
goed in zelfreflectie	- Bij een ruzietje kijk ik eerst wat ik zelf heb gedaan, pas daarna kijk ik wat de ander heeft gedaan. - Ik vraag me altijd af: "Heb ik iets fout gedaan of de ander?" - Als iemand zegt dat je iets verkeerd hebt gedaan, ga je wel even bij jezelf nadenken. - Ik weet dat mijn huiswerkhouding niet goed is. Ik heb er de motivatie niet voor. - Ik denk er wel over na wat je er aan kunt doen om je cijfer omhoog te halen. - Doordat school er zoveel druk op legt, ga ik er zelf ook druk op leggen. - Als ik een onvoldoende haal, ben ik zo diep teleurgesteld in mezelf. - Een conflict met een docent? Maakt mij niets uit.

DATA FOCUSGROEP INTERVIEW - SPIRITUEEL

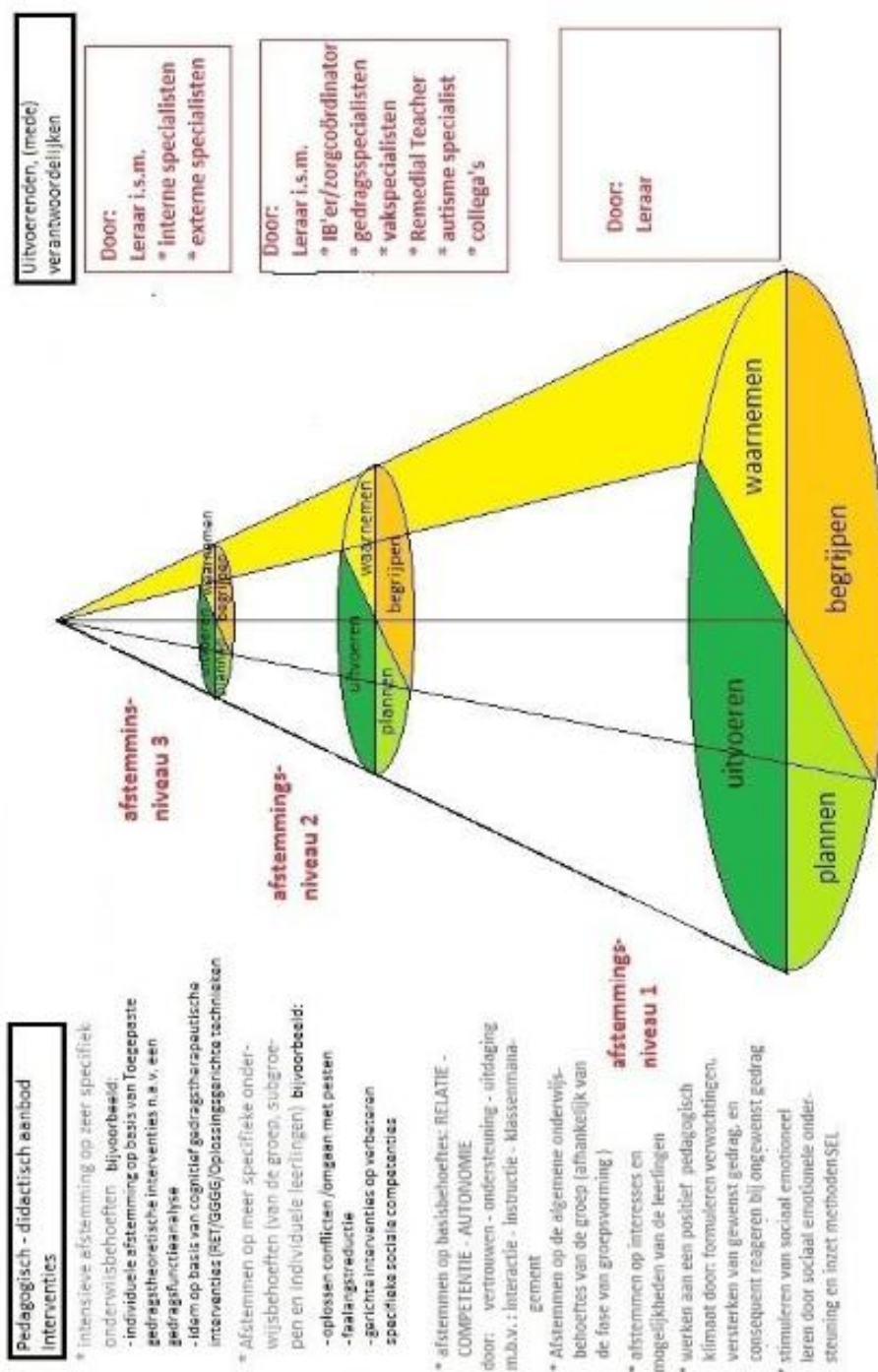
	OPMERKINGEN
nadenken over levensvragen	- Als alles via knopjes gaat, is er geen persoonlijk contact meer. - Ik vraag me af wat er allemaal zou gebeuren als cash geld verdwijnt. - Ik denk vaak na over wat er zou gebeuren als alle mobiele telefoons het niet meer zouden doen. - Slechte nieuwsberichten komen hard aan. - Ik blijf lang doormalen over nieuwsberichten. - Ik kijk bijna nooit nieuws, ik kan daar niet tegen. - Waarom zit ik op school? Ben ik daarvoor nou echt hier op de wereld? Je kunt beter iets anders gaan doen dan hier op school zitten. Ik snap wel dat ik moet leren, maar je leert vaak meer van andere ervaringen dan van school. - Veel mensen denken dat je slim bent als je naar school bent geweest, maar anderen werken al van jongsafaan en die zijn ook slim! Die komen van de straat en die hebben levenservaring. - Ben je nou slim omdat je alle tafels uit je hoofd kent, of ben je slim omdat je het leven snapt? - Het is ook niet eerlijk: niveau 1, niveau 2, niveau 3, enz. Dat maakt niks uit. - Ik merk dat mensen die een lager schoolniveau hebben socialer met elkaar omgaan, elkaar beter begrijpen, dan mensen die havo hebben gedaan. Ze denken heel anders na. Op school zijn ze wel goed, maar met hun levenssituatie...
respect voor het leven	- Ik vind het stom als mensen water verspillen, terwijl andere mensen op de wereld geen water hebben. - Respect voor het leven is in het islamitisch geloof heel erg belangrijk. - Ik kan geen eten weggooien. Ik moet dan gelijk weer aan arme mensen denken. - Ik kan niemand slaan, ik heb nog nooit gevochten. Ik kan dat niet. - Ik ga niet iemand pesten of pijn doen. - Ik vind het zo onrespectvol dat er fitness-apparaten in de kapel staan. Die mensen (= kloosterlingen) die zaten daar vroeger allemaal en nu staan er fitness-apparaten!
waarheid is belangrijk	Deelnemers vinden dat dit al voldoende besproken is bij de categorie 'emotioneel' bij het item: het is belangrijk dat iedereen zichzelf is.
eerlijkheid en rechtvaardigheid	- Ik word snel boos als ikzelf of iemand anders onrechtvaardig wordt behandeld. - Ik ga wel met een vriendin mee naar een verjaardag van iemand die ik niet ken, maar andersom doet zij dat niet. Ze gaat toch voor mij mee?! - Als ik eerlijk ben tegenover mezelf, ben ik ook eerlijk tegenover anderen. - Niveau 2 wordt achtergesteld, alsof wij minder kunnen. Wij mochten niet meedoen met stages van TOP. Op schoolkamp mochten wij geen <i>setup</i> of <i>shutdown</i> doen, dat mocht alleen niveau 3/4, maar dat kunnen wij ook gewoon. - Wij (niveau 2) zijn enthousiaster. Bij een activiteit die eigenlijk voor niveau 3/4 was bedoeld, hadden zich alleen niveau 2-leerlingen aangemeld. - Onterecht oordelen over toerisme-leerlingen dat die saai zijn. - Als je het een keer hebt verpest, moet je daar niet de rest van de opleiding op worden aangekeken.

harmonie, vrede en liefde	- Ik hou niet van ruzies. Ik blijf liever op afstand van conflicten. Ik ga daar niet op in. - Leerlingen gewoon gelijkwaardig behandelen en hun goed helpen met alle problemen die er op school spelen, maar er ook gewoon zijn voor elkaar.
de wereld willen verbeteren	- Het is belangrijk dat er bossen blijven, geen troep in de zee ligt. Ik gooi nooit iets op straat. - Alles begint gewoon bij jezelf. - Ik doe vrijwilligerswerk bij een jongerencentrum. Ik zet daar groepsactiviteiten neer. Ik vind het belangrijk dat die kinderen het leuk hebben en om ze wat te leren. - Ik heb een jongerencentrum mee opgericht. Ik vind belangrijk dat de kinderen zich veilig voelen bij ons, dat ze over de problemen thuis gewoon kunnen vertellen en dat ze er niet mee blijven zitten. - Alle beetjes helpen.
verbondenheid dieren + natuur	- Ik maak geen dieren dood of zo, maar ik heb er niet zoveel mee. Ik lig niet wakker van een zielige hond op straat. Er zijn veel ergere dingen, vind ik.
eigen wijsheid / eigen weg	Niet ter sprake gekomen.
sterke intuïtie / paranormale ervaringen	- Als een docent niet goed in zijn vel zit, merk ik dat aan hele kleine dingen, ook als mijn klasgenoten dat niet in de gaten hebben. Als ik dan uitleg wat er anders is aan de docent, dan zien ze het ook wel. - Toen ik zes was, is mijn opa overleden. Ik heb hem tot mijn negende nog gezien. Als ik bij iemand thuis kom, dan voel ik dat daar iets in dat huis is gebeurd. Dan wil ik zo snel mogelijk weg! Ook heeft de vader van een goede vriendin van mij zich opgehangen in de garage toen zij vier jaar was. Ik ben nog nooit die garage in geweest. Ik krijg koude rillingen of ik krijg pijn in het midden van mijn hoofd. Een vriend van mij die ziet geesten. Met hem heb ik het er wel over. Niet met mijn ouders, want dat is iets van mij, dat blijft bij mij. Mijn ouders hebben me wel verteld dat ik toen ik kleiner was, ik in mijn eentje zat te spelen en tegen iemand aan het praten was. - Als ik ergens ben, krijg ik een bepaald gevoel in iemands huis, ik weet niet, die hebben dan een bepaald verleden gehad in dat huis. Ik voel dat. - Dingen waar ik spijt van had vroeger, waarover ik loog of gewoon de waarheid over zei, die kwamen uit. Ik had verteld dat ik naar iemand toe ging, maar dat deed ik dan niet. En dan plotseling uit het niets kwam ik die persoon dan tegen. Of andere dingen: als ik iets vertel of droom, dan komt dat er ineens. Een soort voorspellend iets. Ik ben het nu wel gewend, ik heb het best vaak. Ik weet wat er gaat gebeuren. Als ik het zeg, dan is het er. - Ik droom iets en dan gebeurt dat gewoon een week later. Ik weet precies hoe de situatie dan is. Het is wel raar, maar je gaat gewoon verder. De laatste tijd heb ik vaak dat ik erge dingen zie en dan word ik 's nachts helemaal bezweet wakker. Het is zo moeilijk te bevatten en dan slaap ik weer slecht. Je zit er eigenlijk de hele tijd aan te denken, als je in de bus zit naar school bijvoorbeeld. Dan hoop je gewoon dat dat niet gebeurt, maar je weet dat het een week later toch zo is. - Ik heb vroeger heel erg eczeem gehad, en dan droomde ik dat ik in het ziekenhuis lag en dat mijn overleden oma kwam en die vertelde dan wat en waarom. Twee weken later kreeg ik een snowboardongeluk en belandde ik in het ziekenhuis. Als ik buiten over straat loop en naar iemand kijk, weet ik precies dat er wat aan de hand is met die persoon, of dat degene wat meegemaakt heeft vroeger, of die persoon heeft heel veel verdriet. Soms is het moeilijk om daar mee om te gaan. Als iemand te dicht bij me komt, dan denk ik: "Ga eens even achteruit." De vader van mijn beste vriendin is een maand geleden overleden en als je

	dan in dat huis komt, dan voel je alles en de vader ook nog. Mijn moeder en broertje hebben dat ook. Thuis praten we er ook gewoon over en ook met vriendinnen, die hebben het ook. Sommige mensen kunnen dat gewoon niet begrijpen en dat is best lastig. Mensen denken dan dat je onzin vertelt. Dan vertel ik het maar liever niet. - Ik heb het ook met het aanvoelen van de energie van mensen. Als ik iemand aanraak, dan voel ik hoe goed/slecht die in zijn vel zit. Als iemand hele goede energie heeft, dan voel ik me ook helemaal blij. Of ik voel de hoofdpijn van andere mensen. Als ik mijn hand op iemands arm leg en die persoon heeft buikpijn, dan voel ik dat bij mezelf. Ik voel ook of iemand iets slechts in zijn leven heeft gedaan. Het lijkt alsof ik door mensen heen kan kijken. Je verwacht dat een ander dat heeft, omdat je het zelf ook hebt. - Ik weet al heel lang dat ik hooggevoelig ben, een nieuwtijdskind, en daarom houd ik me er niet mee bezig, omdat ik voel dat het niet goed voor me is. <u>Over het schoolgebouw (is gehuisvest in een oud klooster):</u> - In de kapel heb je links en rechts deurtjes. Ik weet niet wat er was vorige week, maar er was iets. Ik wilde echt uit de kapel rennen, het was echt creepy. Ik vind niet snel iets eng, maar dit voelde niet goed. De rillingen liepen over mijn rug. - Ik ga hier echt niet ergens alleen in het gebouw zitten. Toen ik hier voor het eerst kwam, dacht ik: "Wat heftig! Wat is hier vroeger allemaal gebeurd?" - Het is hier heel erg benauwd. - De energie in dit gebouw voelt niet lekker. In de kapel, de theaterzaal en in de gangen 'hangen' nog dingen. Ik ga hier ook niet in mijn eentje rondlopen. <u>Op welke manier beïnvloeden paranormale ervaringen je schoolse functioneren?</u> - Je denkt er veel over na. Tijdens een toetsweek kan dat wel eens erg lastig zijn. - Je bent er wel steeds mee bezig, dat leidt je dan weer af van school. - Je kunt er niet zomaar met een docent over praten. Heel veel mensen denken er anders over. Ze denken: "Die is gek."
--	--

samenwerking met partners uit de keten zorg

samenwerking met ouders

passend onderwijs - het zorgprofiel van de school

Kegel van afstemming (Jeninga, 2014 in ontwikkeling)

uit: Van houding naar handelen-3: notitie van de domeingroep gedrag Fontys OSO m SEN
Van Meersbergen, Beets-Kessens, Jeninga & De Vroedt (2014)

FEEDBACK COLLEGA'S

Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Anja de Rooij
	Datum presentatie	17 december 2015
	Naam toehoorder	P. Timmerman
	Titel presentatie	Nieuwetijdsjongeren in de klas. Zin of onzin?
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Ja, helder en interactief. Anja weet veel over het onderwerp.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Ja. Bovendien wordt door de praktische uitleg dit onderwerp voor meerdere mensen toegankelijk en begrijpelijk.
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja, het is goed om te weten op welke vlakken de HSP leerling zich anders uit of gedraagt in de klas.
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ruim voldoende. En consequent onderscheid in de verschillende bronnen/theorieën gegeven.
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja, volgens een duidelijke structuur opgezet en met duidelijke doelen die goed uitgewerkt zijn.
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja, aan de hand van illustraties/tabellen zijn de resultaten van het onderzoek helder toegelicht. En het is duidelijk welke resultaten nog vragen/discussie oproepen en welke in de praktijk al kunnen worden ingezet.
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Het onderzoek maakt duidelijk dat we op dit moment een andere koers moeten gaan varen in de begeleiding van leerlingen. Opmerkelijk feit: 64% komt als bezinner uit de test in de totaal score, terwijl mbo-ers als doeners worden gezien.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Het onderzoek is een eyeopener als je verder wil in een ander soort onderwijs. Er is nog veel werk aan de winkel om deze groep (groeijende HSP'ers) beter te kunnen bedienen op school.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	Goed verzorgd en helder gepresenteerd. Tip: houd het spreektempo rustig.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Erg interessant onderwerp. Van begin tot einde boeiend. Resultaten zijn goed uitgewerkt met voorbeelden, die het onderwerp ook voor "leken" verhelderend maakt.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Doordat Anja d.m.v. dit onderzoek voor de school bruikbare (en nog onbekende) informatie over leerlingen naar boven heeft gehaald.

Handtekening:

Dit formulier maakt onderdeel uit van de toetsing behorend bij de opleiding Fontys OSO Master SEN

Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Anja de Rooij
	Datum presentatie	17-12-2015
	Naam toehoorder	Dejin Taher
	Titel presentatie	Nieuwetijdsjongeren in de klas, zin of onzin?
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Ja, je merkt dat ze veel kan onderbouwen en ook door eigen overtuiging.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Het is overzichtelijk ingedeeld en duidelijk verwoord.
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja, maar dat alleen is niet voldoende. Het allerbelangrijkste is volgens mij bewustwording bij docenten. Wanneer zij op de hoogte zijn van Nieuwetijdsjongeren en er niet alleen sceptisch tegenover staan dan kun je met de theoretische onderbouwing aan de slag om leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden.
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ja.
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja, ik vind dat Anja duidelijk verwoordt waarom ze juist voor dit onderwerp heeft gekozen en de keuzes die ze heeft gemaakt met betrekking tot haar onderzoek, de enquêtes, de geïnterviewde leerlingen etc. etc.
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja, het gaat om de leerlingen dus ik vind het vanzelfsprekend dat ervoor is gekozen de leerlingen te enquêteren en te interviewen om erachter te komen hoe zij hier tegenover staan en hoe zij bepaalde zaken ervaren.
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Erg relevant omdat het bijna niet te ontkennen valt dat je op iedere school wel een aantal Nieuwetijdsjongeren hebt. Dit kun je niet (meer) ontkennen en nu ik hier meer over weet zal ik mij er bewuster mee bezig houden omdat het belangrijk is dat ik en andere docenten deze leerlingen hulp bieden daar waar nodig. Wanneer je geen oog hebt voor deze leerlingen dan kunnen ze, in het in het ergste geval, vroegtijdige schoolverlaters worden en dat is iets wat wij niet willen.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Voor mij is het erg interessant om mij in dit onderwerp te verdiepen. Als ik de kenmerken van hoogsensitiviteit doorneem dan is het net alsof ik over mijzelf lees. Ik vind dat wij, docenten, open moeten staan voor dit soort onderwerpen ook als je er zelf niet zo in geloofd. Anderzijds begrijp ik ook de collega's die aangeven dat dit zo breed is dat het buiten hun werkgrens valt. Kennis en verbreding daarvan is daarom uiterst belangrijk. Ooit was er ook weinig kennis over Autisme en wisten docenten ook niet hoe je met dat soort leerlingen om moest gaan. Nu is dat gelukkig anders maar hoe ideaal zou het zijn als dit ook zou gelden voor Nieuwetijdsjongeren!

	presentatie?	kan spreken.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Gedurfd! Het is voor velen een 'vaag' onderwerp en om jezelf hier zo in te verdiepen vind ik erg goed.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Anja is een ontzettend ervaren docente met oog voor die leerlingen die misschien door anderen niet worden opgemerkt. Als ik kijk hoeveel ze weet over dit onderwerp en hoe overtuigend en gepassioneerd ze kan spreken over waarom het belangrijk is dat deze 'bijzondere' leerlingen gezien en erkend worden dan zegt dat veel over haar als persoon en pedagoog. Deze leerlingen hebben behoefte aan erkenning en hulp en iemand als Anja is daar de geschikte persoon voor.

Handtekening:

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Anja
	Datum presentatie	17 december 2015
	Naam toehoorder	Femke Schrijver
	Titel presentatie	Nieuwetijdsjongeren in de klas. Zin of onzin?
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	De presentatie is op een heldere en toegankelijke manier gepresenteerd en er was voldoende interactie. Anja heeft adequaat gereageerd op de vragen. Er was ruimte voor de vraagstellers om voorbeeldvragen uit de praktijk te stellen waardoor het onderzoek nog meer maatwerk werd en toepasbaar.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	De kernbegrippen zijn duidelijk en overzichtelijk toegelicht.
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	De theoretische onderbouwing sluit zeer zeker aan bij wat er nodig is in de praktijk. Dit onderzoek verschaft meer kennis van een onbelicht onderwerp waar wij in het onderwijs dagelijks mee te maken krijgen.
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	De theoretische concepten en bronnen zijn overzichtelijk gebruikt en toegelicht in het onderzoek.
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Door het hoe en waarom van de gebruikte instrumenten en methodes toe te lichten was de opzet van het onderzoek duidelijk.
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja. Hierdoor krijg je nog meer handvatten om het op een professionele manier in de praktijk te integreren. Door de duidelijke structuur van de presentatie wordt meteen duidelijk hoe de verzamelde informatie is verwerkt in het onderzoek.
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Het onderzoek is zeer relevant voor de praktijk omdat wij in het MBO regelmatig te maken krijgen met HSP-IIn die vroegtijdig het onderwijs verlaten, omdat ze minder goed functioneren in het reguliere onderwijssysteem. Het onderzoek belicht een onbelicht stukje, zodat docenten en scholen op een professionele manier passend maatwerk geleverd kan worden. IIn kunnen zo leren omgaan met hun gevoeligheid/gaven en hun talenten benutten in plaats van onderdrukken. Zo kunnen ze beter functioneren en uitgroeien tot een zelfbewust en goed ontwikkeld werknemer. Het onderzoek is zeer nuttig en welkom voor de ondersteuning van deze leerlingen met special needs.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Door bewust en open met dit onderwerp om te gaan ontstaat er ruimte voor bewustwording en verdieping in het onderwijs. Hierdoor kunnen IIn zich beter ontwikkelen en uitgroeien tot vakbekwame en bewuste volwassenen, die geleerd hebben om hun talenten ten volle te benutten en in te zetten. Ik ben van mening dat wij hierdoor de vroegtijdige schoolverlaters nog meer kunnen terugdringen.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	De presentatie was zeer interessant. Vraagstukken vanuit de praktijk werden in de presentatie verhelderend en theoretisch onderbouwd. Door de ruimte van een dialoog kreeg je nog meer informatie.

	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Zeer fijn dat een onbelicht stukje waar we dagelijks mee te maken krijgen theoretisch onderbouwd wordt, waardoor er meer professionaliteit omtrent nieuwetijdsjongeren in het onderwijs komt.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Het onderzoek gaat in op de problematiek van leerlingen die kunnen vastlopen in het huidige onderwijssysteem. Het onderzoek zorgt ervoor dat de docenten bewust en theoretisch onderbouwd kunnen coachen waardoor de leerlingen hun talenten/gaven niet meer als een handicap gaan zien maar als een talent. Naar mijn mening zijn er meer mensen in het werkveld nodig die weten hoe ze hun talenten/gaven ten volle kunnen benutten. Dit zal bijdragen aan een bewustere en liefdevollere maatschappij.

Handtekening:

Schrijver

Fontys

Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	A. de Rooij
	Datum presentatie	17-12-2015
	Naam toehoorder	L. Verpalen
	Titel presentatie	Nieuwetijdsjongeren in de klas. Zin of onzin?
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	De student weet de vragen goed en duidelijk te beantwoorden. Er is zeker sprake van een dialoog.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	De kernbegrippen zijn duidelijk verwoord.
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja, deze zijn absoluut bruikbaar.
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ja, deze zijn duidelijk en worden toegelicht.
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja, de opzet wordt duidelijk uitgelegd.
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja, de gegevens sluiten aan, zijn uitgelegd en er is verteld wat ermee gedaan is.
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Het onderzoek laat docenten nadenken over de leerlingen van nu. In de praktijk kan ik mijn studenten op een andere manier les geven en benaderen. Meer rekening houden met. Als je er open voor staat om je te verdiepen is dit onderzoek voor mij van grote waarde.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Het geeft je een andere kijk op je beroep en maakt je nieuwsgierig om meer van dit onderwerp te willen weten.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	Duidelijke presentatie, daar waar vragen waren werd duidelijk uitgelegd wat er mee bedoeld werd of verduidelijkt.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Het onderzoek heeft mij doen nadenken over de verschillende leerlingen en hoe deze individueel zo anders kunnen zijn. Ik ga er zeker meer over lezen.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Met haar kennis en gedrevenheid heeft ze een stapje voor op veel andere om haar heen. De kennis en vaardigheden die zij heeft dragen op een zeer positieve wijze bij aan ons onderwijs.

Handtekening:

Fontys Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Anja de Rooij
	Datum presentatie	17-12-2015
	Naam toehoorder	P. Rijnders
	Titel presentatie	Nieuwetijdsjongeren in de klas. Zin of onzin?
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Ja, legt duidelijk uit.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Ja.
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja, het zet je tot nadenken over het gedrag van sommige leerlingen.
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	De verschillen (wetenschappelijk/niet-wetenschappelijk) zijn duidelijk benoemd.
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja, en ze maakt duidelijk waarom.
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja, en extra aangevuld (leerstijlen). De verschillende tabellen en de resultaten van het interview zijn duidelijk toegelicht.
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Het is goed om het onderwerp (vooral hoge intuïtie) uit de taboesfeer te halen (open staan voor iets nieuws). Het verrast me dat de leerlingen zelf geen idee hebben hoe een docent rekening zou moeten houden met hun hoogsensitiviteit. Iets om rekening mee te houden en bespreekbaar te maken.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Ik vind het een buitengewoon belangrijke boodschap voor het docerend personeel ('... het vermogen open te staan voor iets nieuws').
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	Boeiend onderwerp dat helder is gepresenteerd.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Een boeiend (relatief kleinschalig) onderzoek dat vragen beantwoordt, maar er nog meer stelt (met het gebrek aan acceptatie van o.a. hoge intuïtie als oorzaak). Dat zie ik niet als een gebrek maar een indicatie van de noodzaak tot vervolgonderzoek.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Door een (onbelicht) onderwerp uit de onderwijspraktijk te onderzoeken en er aandacht aan te geven aan, zodat collega's hierover meer te weten kunnen komen.

Handtekening: